

Tegevusaruanne 2025

Downloaded 27.01.2026

Käsiraamatu uuendus 26.01.2026

Sisukord

1. Organisatsioon	3
2. Juhatus, volikogu, üldkoosolek	4
3. Tegevusprioriteedid	4
3.1. Liikmete huvide esindamine riigieelarve läbirääkimistel	5
3.2. Liikmete huvide esindamine õigusloomes	18
3.3. Liikmete koolitus ja võrgustikutegevus	20
4. Valdkonnad	20
4.1. Rahanduse ja maksupoliitika valdkond	21
4.2. Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse valdkond	21
4.3. Keskkonnavaldkond	23
4.4. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkond	26
4.5. Hariduse ja noorsootöö valdkond	29
4.6. Personalivaldkond	31
4.7. Kommunikatsioonivaldkond	35
4.8. Rahvusvahelise koostöö valdkond	40
4.9. Transpordi ja teede valdkond	42
4.10. Elamumajanduse ja planeerimise valdkond	42
4.11. Lõimumisvaldkond	46
4.12. Töö-, sotsiaal- ja tervise valdkond	49
4.13. Kultuuri- ja spordivaldkond	53

1. Organisatsioon

Eesti Linnade ja Valdade Liit (ELVL) on kõigi Eesti omavalitsuste ühisorganisatsioon, mis esindab linnade ja valdade huve riigi tasandil. Meie eesmärk on, et omavalitsuste hääl oleks kuuldav nii otsustusprotsessides, seadusloomes kui ka riigieelarve läbirääkimistel. Liidu tegevust rahastatakse peamiselt liikmemaksudest.

ELVLis töötab 25 inimest üle Eesti, kes toetavad omavalitsusi nende põhivaldkondades nt haridus, sotsiaal, planeerimine, teed, kultuur, keskkond ning ka finantsjuhtimise, lõimumise, personali, kommunikatsiooni ja digivõimekuse teemadel. Oleme üle-eestilise haardega, paljudel on varasem omavalitsuskogemus.

Kuidas me omavalitsuste eest seisame?

- **Riigieelarve läbirääkimised.** Igal aastal koondame omavalitsustelt sisendid (nt teede, hariduse, sotsiaaltoetuste rahastus) ning esindame neid riigiga peetavatel kõnelustel.
- **Õigusloome.** Anname omavalitsuste vaatenurgast tagasisidet enam kui 200 seaduseelnõule aastas, hinnates mõju töökoormusele, kohustustele ja kuludele.
- **Võrgustikutöö.** Toome kokku sama valdkonna spetsialistid, et jagada kogemusi, leida häid praktikaid ja teha koostööd.

Mida näitas liikmete tagasiside?

2025. aasta Geomedia uuring kinnitas, et liikmete usaldus võrreldes 2023. aasta uuringu tulemustega ELVLi vastu on kasvanud ja liidu rolli väärtustatakse senisest rohkem. Eriti oluliseks peetakse ühishuvide esindamist. 2025. aastaks hindas seda väga oluliseks üle 71% vastanutest. Samal ajal on kasvanud ootused, et liit peaks olema sisukam, kiirem ja nähtavam, suhtlema selgemalt, tegema rohkem strateegilist koostööd (sh teadusasutustega) ning algamata ühisprojekte. Uuring tõi esile ka arendusvajadused. Keerukates riiklikes aruteludes oodatakse liidult tugevamat asjatundlikkust ja liikmetele rohkem aega seisukohtade kujundamiseks.

2025. aasta olulisimad tegevused

2025 oli ELVLis arenguaasta, kus mitu tööprotsessi muutus sisuliselt paremaks. Kevadine võimekusanalüüs andis ausa peegelduse ja seadis sihi olla liikmete jaoks arusaadavam, kiirem ja väärtuslikum partner.

Aasta keskne arendusfookus oli õigusloomes kaasarääkimise protsessi uuendamine. Valmis **digitaalne juhtimislaud**, mis koondab reaajas olulised andmed ja võtmenäitajad, toetab kiiret otsustamist ning parandab aruandlust ja läbipaistvust.

Uuendasime ka **riigieelarve läbirääkimiste protsessi**. Selle mõju saab hinnata järgmisel aastal, kuid senine tagasiside kinnitab, et suund on õige. Lisaks juurutasime büroo siseste tööplaanide ja töövoo jälgimise süsteemi, mis teeb töökorralduse selgemaks ning aitab üheselt määratleda ülesanded, tähtajad ja vastutajad.

Jätkasime organisatsioonikultuuri arendamist ning sidusime seminarid ja väljasõidud omavalitsuste külastustega. Käisime Toilas ja Põlvamaal, õnnitlesime Muhu valda 35. sünnipäeva puhul ning osalesime Otepää talvepealinna tiitli üleandmisel. „Noorte heaks tänu“ galal tunnustasime noortepealinna nominente Nõo valda ja Maardu linna ning laureaati Saaremaa valda. Tuuleenergia teemasid arutasime Põhja-Pärnumaal ja Põltsamaal ning võrgustiku kohtumistega jõudsimme muuhulgas Saaremaale, Narva-Jõesuusse, Pärnumaale, Sauele, Haapsallu, Rakverre, Peipsiäärde, Tartusse jne. Need kohtumised võimaldasid jagada kogemusi ja häid praktikaid ning tugevdada koostöövõrgustikku.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

3. Tegevusprioriteedid

✳ Tegevusprioriteet nr 1. Liikmete huvide esindamine riigieelarve läbirääkimistel

Riigieelarve (RE) läbirääkimistel osalemine on Eesti Linnade ja Valdade Liidu olulisemaid

✦ põhitegevusi, mille kaudu esindada kohalikke omavalitsusi ja nende huvisid.

✦ Tegevusprioriteet nr 2. Liikmete huvide esindamine õigusloomes

Üks tõhusamaid viise omavalitsuste huvide kaitsmiseks on osalemine õigusloomeprotsessis, kus otsitakse tasakaalu keskvalitsuse eesmärkide ja kohalike omavalitsuste tegelike võimaluste vahel.

✦ Tegevusprioriteet nr 3. Liikmete koolitus ja võrgustikutegevus

ELVL soovib senisest enam keskenduda kohalike omavalitsuste koolitus- ja arendustegevuse toetamisele. Valdkondliku võrgustumise eesmärk on tugevdada omavalitsuste teadmispõhist ja koostööl põhinevat arengut konkreetsetes teemavaldkondades.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

3.1. Liikmete huvide esindamine riigieelarve läbirääkimistel

Riigieelarve (RE) läbirääkimistel osalemine on Eesti Linnade ja Valdade Liidu olulisemaid põhitegevusi, mille kaudu esindada kohalikke omavalitsusi ja nende huvisid.

Läbirääkimiste poolteks on Eesti Vabariigi Valitsuse moodustatud valitsuskomisjon ning üleriigiline omavalitsusliit (ELVL). Valitsuskomisjoni juhib regionaal- ja põllumajandusminister ning teiselt poolt on läbirääkijaks ELVLi juhatus.

ELVLi poolt esitatud riigieelarve läbirääkimiste prioriteedid ja fiskaalse mõjuga ettepanekud riigi eelarvestrateegia 2026–2029 ja 2026. aasta riigieelarve osas olid:

Seadusandlikud muudatused

ELVL ettepanek 1. Laenukoormuse baastaseme piirmäärade üleminekuperioodi pikendamine kuni 2032. aastani seoses majandusliku ebaselguse püsimisega. Põhitegevuse tulemiga seotult püsivalt kõrgemate laenukoormuse tasemete lubamine.

Keskvalitsuse laenude maht on viimase kahe aasta jooksul vähenenud, samas kui omavalitsuste laenumaht on jätkuvalt kasvanud. Kui vaadata laenude kasvumäära alates 2019. aastast, on keskvalitsuse laenumaht kasvanud 72% ja omavalitsuste laenumaht 66%. Omavalitsuste laenuvajadust aitaks leevendada olukord, kus üksikisiku tulumaks muutuks kohalikuks maksuks. See suurendaks finantsautonoomiat ja kaasaks elanikke rahastamisküsimuste otsustamisse ning ühiskondlike kokkulepete sõlmimisse. Kuna omavalitsuste autonoomia suurendamise osas on edasiliikumine aeglane, teeb ELVL omavalitsuste investeerimisvõime tagamiseks ettepaneku pikendada laenukoormuse piirmäärade baastaseme üleminekuperioodi ning lubada püsivalt kõrgemat taset, mis on seotud põhitegevuse tulemiga.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Koalitsioonileppes on kokku lepitud kohalike omavalitsuste laenuvõtmise võimaluste laiendamine. Menetluses olevas KOV finantsjuhtimise seaduse muudatuses on sätestatud, et alates 2027. a on finantsiliselt paremas olukorras kohalike omavalitsuste netovõlakooormuse piirmäär kaheksakordne põhitegevuse tulem ning ei minda tagasi kuuekordse põhitegevuse tulemini. 2027. a on eelnõus kavandatud netovõlakooormuse baasmääraks 70% põhitegevuse tuludest senise 65% asemel.

Osapoolte otsus. Kokkulepe.

ELVL ettepanek 2. Maamaksuseaduse muutmine, mis võimaldab maksustada põllu- ja metsamaad erineva määraga.

ELVL viis 2024. aasta lõpus omavalitsuste seas läbi küsitluse, kus uuriti, kas maamaksuseaduses võiks eristada metsa- ja põllumaa maksumäära. Küsitluses osales 38% omavalitsustest ning 87% vastanutest pidas diferentseerimist oluliseks. Maapiirkondades oli see osakaal lausa 92%.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Ettepanek on analüüsimisel. Maksu- ja Tolliametist vajalike andmete saamine on võtnud eeldatust kauem aega.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 3. Personaalse riigi eesmärkidest lähtuvalt kohalike omavalitsuste kaasamine õigusraamistiku korrastamisse, et luua ühiselt mõistetavad alused andmetöötlemiseks ning infosüsteemide ühildamiseks riigiinfosüsteemidega.

Kohalikud omavalitsused kasutavad erinevaid IT-süsteeme, mis ei ole liidestatud riigi infosüsteemi (platvormiga), piirates andmevahetust ja tõhusa töövoogu loomist. Kehtivad õigusnormid ei anna sageli selgesõnalist volitusnormi isikuandmete töötlemiseks omavalitsuste ülesannete täitmiseks, mis raskendab andmete kasutamist ja teenuste osutamist elanikele. Ilma riiklikest andmekogudest saadavate andmeteta on kohalikud omavalitsused sunnitud andmeid koguma otse kodanikelt, mis on aeganõudev ja võib mõjutada teenuste kvaliteeti. Mõnedes valdkondades kasutatakse endiselt Excelit või pabervormis andmete töötlemist, mis takistab kaasaegsete, automatiseeritud lahenduste kasutuselevõttu. Sellest tulenevalt on ELVLi ettepanek korrastada omavalitsuste õigusraamistik ning kaasata omavalitsusi loodavasse õigusraamistikku, mis annaks üheselt mõistetavad alused andmetöötlemiseks.

Osapoolte otsus. Arutelud jätkuvad.

Rahastamiskorralduse muudatused

ELVL ettepanek 4. Alustada läbirääkimisi metoodika leidmiseks, et viia toetusfondi väiksemate komponentidega korreleeruv summa tulubaasi. Toetusfondi vahendite väiksemate üksikkomponentide üleviimine tulumaksubaasi.

Eesmärk selles osas peaks olema, et riigieelarve 2027 läbirääkimiste ajaks oleks olemas konkreetne ettepanek, milliseid toetusfondi komponente oleks mõistlik tõsta tulubaasi ja millise tulumaksumäära lisaga. Sealjuures tuleb arvesse võtta, et toetusfondi eraldiste suhe tulumaksumäära on selgelt erinevates omavalitsustes erinev. Antud ettepaneku raames ei käsitleta õpetajate töötasusid.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Ettepanek on arutamisel selleks moodustatud valitsuskomisjoni alatöörühmas.

Osapoolte otsus. Arutelud jätkuvad eelarveläbirääkimiste töörühmades eesmärgiga selles kokku leppida 2025. aasta sügisel.

ELVL ettepanek 5. Koolilõuna toetuse suurendamine juhul kui toetusfondi vahendeid ei

viida üle tulumaksubaasi.

Koolitoidu maksumus kasvab aastate lõikes, riigipoolne tugi püsib samal tasemel või tõuseb marginaalselt, ent kohalikud omavalitsused ja/või lapsevanemad peavad kandma üha suurema osa sellest koormast. Samuti on märgatav toiduainete/toitlustuse kulude tõus, mis on kõige olulisem komponent kogukuludes.

Lisaks peab kooli toitlustamissüsteem rahvatervishoiu seaduse kohaselt arvestama õpilaste konkreetseid vajadusi, mis võivad tuleneda tervisekahjustustest, eritoitumisest või muudest meditsiinilistest asjaoludest. Koolis pakutav toitlustus peab katma osa õpilase ööpäevasest toiduenergia- ja toitainevajadusest, arvestades tema koolis viibimise kestust. See võib tähendada, et koolitoitlustamise süsteem pakub kaks toidukorda (peamine lõunasöök ja kerge vahepala), kui õpilane tarbib kodus hommikusööki. Selline korraldus toob koolipidajale täiendava kulu.

Tabelis tuuakse välja nii riigipoolne koolilõuna toetus kui ka omatulu ning seejärel on näidatud koolitoidu kogukulu ja toiduainete ja toitlustuse kulu (kontogrupp 5521) eraldi ridadel.

	2022	2023	2024
Koolilõuna toetus	24 164 000	24 797 500	24 351 075
Omatulu	4 050 795	8 165 909	9 627 143
sh tegevustoetus	1 581 784	4 534 078	9 627 143
Koolitoidu kogukulu	39 450 615	45 987 396	48 180 363
Sh kontogrupp 5521	31 155 422	36 617 697	37 041 196
Toetuste osakaal/5521 kulus	83%	80%	78%

Valitsuskomisjoni seisukoht. Haridus- ja Teadusministeeriumil on kavas koolilõuna põhikooli osa toetus suunata tulubaasi ning seetõttu toetust ei suurendata.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks. Arutelud toetuse tulubaasi suunamisest jätkuvad eelarveläbirääkimiste töörühmades eesmärgiga selles kokku leppida 2025. aasta sügisel.

ELVL ettepanek 6. Muuta õpetajate töötasu rahastamise põhimõtteid, tõstes metoodikas

erituge saavate laste arvestusaluse koefitsienti viiele.

Tõhustatud toetuse kasv on kiirem (48%) kui eritoe oma (21%). See võib viidata paremale tuvastamisele õpilaste vajadustest või laiemale tugisüsteemide vajadusele. Arvestama peab, et õpilaste arvu kasv nõuab rohkem õpetajaid ja teisi spetsialiste (nt koolipsühholooge, logopeede) ning rahastust. Praegu on eritoe lapsele eraldatud toetus 7 068 € aastas. Kui aga eeldada, et klassid oleksid vähemalt kolme lapse suurusel, peaks eralduskoefitsient olema viis (hetkel neli), mis tähendaks, et tegelik toetuse summa oleks 8 833 €. Seega on puudujääk 1 765 € õpilase kohta. Täiendav vajadus eritoele oleks 3 968 last * 1 765 € (puudujääk), mis teeb kokku 7 miljonit eurot aastas. Et paremini oleks võimalik rakendada koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi individuaalõppeks, sellest lähtuvalt teeb ELVL ettepaneku muuta õpetajate töötasu rahastamise põhimõtteid, tõstes metoodikas erituge saavate laste arvestusaluse koefitsienti viiele.

Antud tabelis on esitatud andmed õpilaste arvu kohta, kes saavad erinevat tüüpi tugiteenuseid Eesti koolides aastatel 2022–2025. Tabelis on eristatud kaks kategooriat: tõhustatud tugi (õpilased, kes vajavad regulaarset lisatoetust) ja eritugi (õpilased, kellel on tõsised õppimiskeskused või erivajadused).

Haridusliku erivajadustega laste statistika 2022–2025

Kirje	2022	2023	2024	2025
Tõhustatud tugi	5 316	6 180	7 172	7 857
Eritugi	3 270	3 338	3 580	3 968
Kokku	8 586	9 518	10 752	11 825

Valitsuskomisjoni seisukoht. Ettepanek on koefitsienti mitte suurendada. Kui eritoe koefitsienti tõsta viiele, oleks tööjõukulude lisavajadus 9,3 mln eurot. Hetkel näeme leevendava meetmena diferentseerimiskomponendi suurendamist, mille vahendeid on võimalik kasutada ka tugispetsialistide töötasu katteks. Prioriteediks on suurendada diferentseeritavat osa 2026. aastal 22%-ni, 2027. aastal 23%-ni ja 2028. aastal 24%-ni.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 7. Teedehoolduse toetuse suurendamine juhul kui toetusfondi vahendeid ei viida üle tulumaksubaasi.

Riigieelarvest eraldatud toetus kohalike teede hoolduseks on püsinud stabiilsena, olles igal aastal 29,3 mln eurot. Teede hoolduse kulud on aastate jooksul märkimisväärselt kasvanud. Näiteks talvise hoolduse kulud on kasvanud 2020. aasta 41,4 mln eurolt 2024. aasta 77,1 mln euroni. Riigieelarvest eraldatud toetuse osakaal teede hoolduse kogukuludest on vähenenud. 2020. aastal kattis toetus 43% kogukuludest, kuid 2024. aastaks on see osakaal langenud 26%-ni. Riigi poolt eraldatud vahendid ei kata

enam omavalitsuste tegelikke vajadusi teede hoolduse ja talvise hoolduse kulude katmiseks. See tähendab, et omavalitsused peavad leidma täiendavaid rahalisi vahendeid, et tagada teede hoolduse ja talvise hoolduse vajalik tase.

Tabelist on näha, et kuigi riigieelarvest eraldatud toetus on püsinud stabiilsena, on teede hoolduse ja talvise hoolduse kulud märkimisväärselt kasvanud, vähendades toetuse osakaalu kogukuludest.

Kirje	2020	2021	2022	2023	2024
Toetus	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000
Teede hooldus	26 146 542	30 159 390	29 315 778	39 560 512	35 090 902
Talvine hooldus	41 362 772	54 572 503	68 587 462	80 923 657	77 061 912
Kokku	67 509 314	84 731 893	97 903 240	120 484 169	112 152 814
Toetuse osakaal	43%	35%	30%	24%	26%

Valitsuskomisjoni seisukoht. Toetusfondi tulubaasi üleviimise arutelud on käimas eesmärgiga kokku leppida 2025. aasta sügisel.

Osapoolte otsus. Toetusfondi tulubaasi üleviimise arutelud on käimas eesmärgiga kokku leppida 2025. aasta sügisel.

ELVL ettepanek 8. Kriisikindluse tagamisel uute ülesannete täitmiseks tagada kohalikele omavalitsustele tulumaksubaasi täiendav tulumaksu protsendi tõus.

Kohalikele omavalitsustele tuleb julgeoleku riskist täiendavalt juurde uusi või laiendatud ülesandeid, mõned näited:

- peavad koostama riskianalüüse ja tagama elutähtsate teenuste toimepidevuse kriisiolukordades;
- on kohustus teavitada elanike ohtudest ja hädaolukordadest EE-ALARMi kaudu;
- peavad määrama ja haldama avalikke varjumiskohti ning tagama nende kättesaadavuse;
- teenistujatel ja elutähtsate teenuste osutajatel on kohustus läbida koolitusi ning korraldada elanikele infopäevi;
- peavad tagama, et varjumiskohad ja elutähtsad teenused vastavad seaduslikele nõuetele;
- peavad koostöös riigiasutustega planeerima ja korraldama sireenide paigaldamist ning testimist.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Siseministeerium eraldab omavalitsustele järgmise kolme aasta jooksul (perioodil 2025–2027) 2,25 miljonit eurot meetmest „Omavalitsuste kriisivalmiduse tõstmine“ vajaliku

ekspertiisi ja tööjõu kaasamiseks, toetamaks hädaolukorra seadusest tuleneva kohaliku omavalitsuse kasvavat rolli. Toetus ühe KOV üksuse kohta on 9493 eurot aastas (kõigile võrdselt). Toetust antakse iga aasta ühekordselt, 2025. aastal on toetus välja makstud.

Samas juhime tähelepanu, et ettepanekus välja toodud omavalitsuste ülesannete loend ei ole sisult täpne ja vajab selgitamist.

- Näiteks KOV ei teavita elanike EE-ALARM kaudu. Seaduse kohaselt EE-ALARMi kaudu viivitamatu ohuteate edastamise võib otsustada valitsusasutus, eriolukorra juht, eriolukorra tööde juht ja kõrgendatud kaitsevalmiduse, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal ka peaminister.
- Samuti peavad omavalitsused määrama ja haldama avalikke varjumiskohti ning tagama vajadusel nende kasutatavuse vaid sobivates KOV hoonetes. Muul juhul peavad omavalitsused tegema koostööd Päästeameti ja hoone omanikuga, et sobivas hoones saaks avalik varjumiskoht kohandatud, õigesti märgistatud ja kokkulepped selle avamiseks, kui on vajadus.
- Elanikkonnakaitse koolitustel osalemise kohustus on teenistujatel ja elutähtsate teenuste osutajate määratud töötajatel. Seadusest tulenevat elanikele infopäevade korraldamise kohustust ei ole.
- Täpsustame, et varjumiskohtade kohandamisele ei ole planeeritud seadusse nõudeid vaid põhimõtted, mida tuleb rakendada võimalusel.
- Sireenide paigaldamise korraldamise osas selgitame samuti, et ainus, mis töökoormust suurendada võib, on seotud sundvalduse seadmisega mõnede üksikute objektide osas. Sellist vajadust ei ole seni esinenud, mistõttu võib eeldada, et sellised juhtumid on väga harvad.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

Muud finantseerimisküsimused

ELVL ettepanek 9. Investeeringute meetmed tagamaks omavalitsuste investeerimisvõime, mh aitaks kaasa kliimaeesmärkide täitmisele ja võimaldaks rekonstrueerida eelkõige suuremamahulisi objekte jõukohase kaasfinantseerimise komponendiga.

Omavalitsustel on kokku 2023. aasta seisuga 6,7 mln m² hoonepinda 9788 erinevas hoones ning avalikke teenuseid osutatakse neist 3 775 erinevas hoones ning ainult 34% neist hoonetest vastab vähemalt C-energiaklassi energiamärgisele. ELi hoonete energiatõhususe direktiiv (EPBD) seab eesmärgiks avaliku sektori hoonete energiatõhususe olulise parandamise ja heitevaba hoonefondi saavutamise aastaks 2050. See tähendab, et lähiaastatel tuleb omavalitsustel teha märkimisväärsed investeeringud oma hoonete, sealhulgas koolide, lasteaedade ja haldushoonete renoveerimisse. Praeguste ressurssidega suudaksid omavalitsused renoveerida vaid väikese osa vajalikest hoonetest, mis ei ole piisav direktiivi pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks. Lisaks hoonetele on omavalitsusel ka muud rajatised, nt teed, tänavad, trassid jne. Näiteks 2022. aastal toodi välja, et omavalitsuste teede võrgu remondivõlg oli juba sel hetkel 3,6 miljardit eurot. Seega omavalitsustel on suur vastutus hoida nende omandis olev infrastruktuur nõuetekohase ja turvalisena, mis aga omakorda nõuab selleks vahendeid.

Investeeringu vajadust näitab teravalt põhivara amortisatsioonikulu osakaal põhitegevuse tulemisse.

Viimastel aastatel on ka see vähenenud, ehk omavalitsustel puudub võime hoida olemasolevat taristut samas seisukorras.

Kirje	2020	2021	2022	2023	2024
Põhitegevuse tulem/amortisatsioonikulu	1,9	1,4	1,2	0,9	1,2

Samasugust näitajat kasutatakse ka omavalitsuste finantsolukorra indeksi hindamisel. Selle metoodika kohaselt on näitaja halb, kui näitaja on madalam kui 1,113. Viimaste aastate tulemus on kuskil keskmise ja halva vahepeal, aga andmetest nähtub, et olukord halveneb aasta-aastalt. 2024. aasta andmed on esialgsed ning hetke tulemus on eelmiste aastatega parem. Sellest lähtuvalt teeb ELVL ettepaneku eraldada täiendavaid ressursse investeringute katteks, kuna ilma riiklike ja EU toetusteta pole omavalitsusel piisavaid vahendeid, et täita EL nõudeid.

Valitsuskomisjoni seisukoht. 2024. a seisuga uuendatud andmete põhjal on olukord paranenud. Perioodil 2021–2028 on riigieelarve strateegia prognoosi kohaselt ReMi valitsemisalas KOV hoonefondi energiatõhusaks muutmiseks kasutada u 350 mln eurot, sellest toimunud voorudes on toetusotsuseid tehtud u 66,6 mln. Vahendite tegelik maht sõltub lubatud heitkoguste müügi tulemustest.

- Moderniseerimisfondi (MF) vahendid on 2021–2028 perioodil kavandatud riigieelarve strateegia (RESi) kohaselt 216 mln eurot, sellest ellu on viidud üks voor u 32 mln eurot. Võimalik on toetada ainult olemasolevate hoonete energiatõhusustöid. Teine, 2025. a voor on toimunud ja projektid on hindamisel. Muudetud meetme tingimusi, nt alla 8000 elanikuga KOVidele kaks taotlust, üle 8000 elanikuga KOVidele kuni kolm taotlust.
- Kwoodimüügitulude (CO2) vahendid on 2021–2028 perioodil kavandatud u 134 mln eurot, sellest on ellu viidud kaks vooru, kokku u 35 mln eurot. Kolmas, 2025. a voor mahus 25 mln eurot on toimunud ja projektid on hindamisel. CO2 vahendeid on võimalik kasutada nii energiatõhusustöödeks kui ka uue liginullhoone ehitamiseks. Uue hoone ehitamine on võimalik tingimusel, et vastukaaluks lammutatakse olemasolev suure energiakuluga (lammutamisele eelnevalt kasutuses ja köetav, klass D või alla selle) ning ehitatavast suurema/võrdse köetava pinnaga hoone. Ilma selleta ei oleks võimalik täita energiakasutuse ja kasvuhoonegaaside heite vähenemise eesmärgi. Samast allikast on kavandamisel ka eraldi voor suurte hoonete energiatõhusustöödeks. 2025. a tehti mitmeid muudatusi toetusmeetme tingimustes laiendamaks võimalusi (hoone lammutatakse teises omavalitsuses, toetusmäära tõus tulukamatel omavalitsustel vähemalt 50%-ni, maksimaalne toetuse suurus tõusis 2,25 kuni 3,15 mln euron).

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 10. Investeeringute meetmed aitamaks kaasa sadeveejuhtimise probleemide lahendamisele. Vastav valdkond on olnud pikka aega tähelepanu alt väljas ning muutuvad kliimaatilised tingimused tekitavad aina enam väljakutseid, sh piiride

üleseid, millega ainult omavalitsuse tasandil ei ole jõukohane tegeleda.

Eesti kliimapoliitika põhialused 2050 ja ELi direktiivid, nagu veedirektiiv, kohustavad kohalikke omavalitsusi vähendama sadevee reostust ja kohanduma kliimamuutustega. Investeeringud aitavad vältida trahve ja tagada õigusliku vastavuse. Äärmuslikud ilmastikunähtused, näiteks 2021. aasta üleujutused Lõuna-Eestis, muutuvad sagedasemaks. Investeeringud sadevee äravoolu infrastruktuuri aitavad vähendada kahjusid avalikule infrastruktuurile nagu sillad ja teed ning kaitsevad neid paremini.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Nõustume ELVLi esitatud ettepanekuga. Sademevee üleujutuste probleemid linnades ja suurematel tiheasutusaladel on iga-aastased. Kliimaministeerium näeb, et kliimamuutuste tõttu sademeveega seotud probleemid süvenevad ja intensiivistunud sademe hulkadega toimetulek vajab lahendamist. Water Resilience on Euroopa Komisjoni uue koosseisu üks olulistest prioriteetidest, sh on komisjon käivitanud vee kriisikindluse strateegia (Water Resilience Strategy) algatuse. Sellest tulenevalt püüab Kliimaministeerium saada EL struktuurifondide kaudu rahastust Eesti sademevee probleemide lahendamisele EL 2028+ eelarveperioodis.

Sademevee probleemide lahendamiseks on kohalikel omavalitsustel ja vee-ettevõtetel võimalik toetusi taotleda ka praegu. Näiteks on avatud kombineeritud sademeveesüsteemide toetusmeede, mille raames jagatakse 25 miljonit Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahendeid. 25 miljoni toetusega tehakse umbes 50 miljoni euro ulatuses investeeringuid. Meede avati 2024. a alguses ja tänaseks on otsustega kaetud u pool rahast. Seega kustume omavalitsusi olema aktiivsemad raha taotlemisel.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 11. Investeeringu meede piirkondliku tähtsusega või omavalitsuste omavahelises koostöös rekonstrueeritavate või uute spordi/kultuuriobjektide ehitamiseks ning arendamiseks.

Väiksemad omavalitsused ei suuda ise rahastada suuri projekte. Riigi toetus aitab vähendada regionaalseid ebavõrdsusi ja pakkuda elanikele võrdseid võimalusi. Ühishooned vähendavad kulutusi, vältides dubleerimist ja tõstes logistikatõhusust. Strateegiadokument "Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030" näeb ette kvaliteetseid rajatisi maapiirkondades. Samuti on Eesti kultuuri arengukava 2021–2030 eesmärk tagada kultuurile ja loominguale võrdne ligipääs kõigile Eesti elanikele, sealhulgas maapiirkondades.

Osapoolte otsus. Pooled peavad oluliseks kultuuri ja spordi kättesaadavust regionaalselt ning seega näevad vajadust edasi minna järgnevate tegevustega.

- Kultuuriministeerium valmistab koos ELVLiga ette ettepanekud Rahandusministeeriumile, et kasutada CO2 kauplemisest saadud vahendeid kohalike omavalitsuste spordiobjektide renoveerimiseks.
- Kuna on olemas riiklikud suuremahulised toetusmeetmed avalikus kasutuses olevate hoonete energiatõhusaks renoveerimiseks, uute hoonete rajamiseks ja avalike teenuste (sh vastava taristu) arendamiseks, vajab analüüsi, kas ja mis põhjustel ei ole antud toetused kultuuri- ja sporditaristu jaoks kasutatavad.

- Võtta teadmiseks ELVLi ettepanekud toetusfondi kaudu eraldatavate toetuste analüüsi läbiviimise vajadusest nende kohalike omavalitsuste tulubaasi arvamiseks ja koostöös KOV inspiratsioonipäeva korraldamiseks.

Olulise mõjuga poliitikameetmete algatamine

ELVL ettepanek 12. Erihoolekande teenuste süsteemne rahastamine ja teenuskohtade loomine.

- Kehtestada erihoolekande teenustele süsteemne rahastamismudel, mida korrigeeritakse igal aastal, lähtudes hindade ja keskmise nominaalse palga muutustest. Erihoolekande teenuste rahastamine on jätkuvalt probleemne, eriti ööpäevaringsete erihooldusteenuste järjekordade tõttu.
- Tegemist on riiklikult rahastatava teenusega, kuid omavalitsused peavad sageli teenuste eest ise tasuma. Et inimesed ei jääks abita, tuleks esmajärjekorras omavalitsustele kulu riigi poolt kompenseerida ning pikas perspektiivis alates 2026. aastast tagada piisavas mahu vajalikud vahendid riigieelarves.

Eestis on puudu vähemalt 2000 erihooldekande teenusekohta, mis tähendab, et paljud abivajajad on teenuse järjekorras või saavad sobimatut teenust. Psüühilise erivajadusega inimesed, kes ei saa vajalikku teenust, võivad olla ohtlikud endale ja teistele. Kuigi erihoolekande teenused on riigi vastutusel, peavad omavalitsused sageli ise teenuste eest maksma, et inimesed ei jääks abita. Praegune teenuse rahastus ei kata tegelikke kompenseeritavaid kulusid, sealhulgas tööjõukulu, maksutõuse ja üldist inflatsiooni.

Andmetest on näha, et toetuste suurused pole alates 2023. aastast tõusnud, mis seab omakorda surve kohaliku omavalitsuse eelarvele ehkki tegemist on riigi teenusega. Eesti erihoolekande süsteemis on puudujääke, mis vajavad riiklikku tähelepanu ja reformi. On oluline tagada rahastuse vastavus põhiseadusele, suurendada teenusekohtade arvu ja leevendada omavalitsuste finantskoormust.

TEENUS	2022	2023	2024	2025
Igapäeva elu toetamine	169 eurot kuus	206 eurot kuus	206 eurot kuus	206 eurot kuus
Igapäevase elu toetamise teenus autismispektriga isikutele	1338 eurot kuus	1759 eurot kuus	1759 eurot kuus	1759 eurot kuus
Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele	60–75 eurot ööpäevas	75 eurot ööpäevas	75 eurot ööpäevas	75 eurot ööpäevas

Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele*	-	60 eurot päevas	60 eurot päevas	60 eurot päevas
Igapäevaelu toetamise teenus intellektipuudega isikutele**	41–51 eurot päevas	51 eurot päevas	51 eurot päevas	51 eurot päevas
Töötamise toetamise teenus	142 eurot kuus	190 eurot kuus	190 eurot kuus	190 eurot kuus
Ööpäevaringne erihoooldusteenus autismispektriga isikutele	4635 eurot kuni 5521 eurot kuus	5521 eurot kuus	5521 eurot kuus	5521 eurot kuus

Valitsuskomisjoni seisukoht. Sotsiaalkindlustusamet (SKA) viib 2025. aastal läbi erihooolekande teenuste järjekorra analüüsi, mille tulemusel valmib visioon ja konkreetne tegevuskava.

Arvestades, et kogu vajamineva lisarahastuse saamine riigieelarvest on ebatõenäoline, on eesmärk teenuste ümberkujundamise kaudu hinnata, kuidas olemasolevat eelarvet oleks võimalik tõhusamalt rakendada. Hetkel kujundab Sotsiaalministeerium ümber toetavate erihooolekandeteenuste korraldust: igapäevaelu toetamise teenus, toetatud elamise teenus ja töötamise toetamise teenus.

2025. aasta 1. aprilli seisuga oli erihooolekande teenuste järjekorras 2093 unikaalset isikut, kellest ligikaudu 800 ei saa hetkel mitte ühtegi teenust. Need on inimesed, kes esmajärjekorras teenust vajaksid. Sotsiaalkindlustusamet analüüsib sihtrühma täpset teenusevajadust, et planeerida teenuskohtade arvu suurendamist vastavalt tegelikule abivajajate hulgale, et tagada õigeaegne ja sobiv teenus abivajajatele.

Sotsiaalministeerium vaatab sellel aastal üle erihooolekande rahastusmudeli, kus arvestatakse senisest täpsemalt tegelikke kulukomponente ja nende maksumust. Töötab selle nimel, et erihooolekande rahastus oleks õiglane ja jätkusuutlik. Vajaliku abi tagamiseks, sh keerulistes eelarvetingimustes, tuleb KOVi ja riigi teenuseid võimalikult hästi kombineerida. Praegu dubleerivad erihooolekande nn toetavad teenused erinevaid KOV teenuseid (tugiisik, päevakeskused jm). Mõistlik on need teenused ja ressursid koondada ning neid osutada esmatasandil. Selleks on juba ka KOVidega läbirääkimised algatatud.

Osapoolte otsus. Võtame teadmiseks Sotsiaalministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti 2025. a tegevused erihooolekandeteenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks, sealhulgas teenuste järjekordade analüüsi, toetavate teenuste ümberkujundamise ja rahastusmudeli ülevaatamise. Peame oluliseks tõhusat koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste vahel, et tagada abivajajatele õigeaegne ja vajaduspõhine teenus.

ELVL ettepanek 13. Luua programm, mis ühendab riigi (sh KOV) süsteemide TI-ajastamise (süsteemide ja teenuste ümberehitamine tehisintellekti abil), inimeste oskuste tõstmise ja eetilise tehnoloogia tagamise, muutes Eesti juhtivaks digiriigiks, kus TI teenindab kodanikke. Omavalitsusüksused on nimetatud strateegilises protsessis olulised rakendusüksused.

Osapoolte otsus. Omavalitsustel on võimalik esitada konkreetne projekt toetusprogrammi konsultatsiooni saamiseks.

ELVL ettepanek 14. Veereformi läbiviimisel arvestada kohalike omavalitsuste tegelike vajadustega ja kaasata esindused sisulisse arutelusse.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Kohalike omavalitsuste tegelike vajaduste selgitamiseks ja võimalusel arvestamiseks on kaasatud ja kaasatakse jätkuvalt omavalitsusi aktiivselt veereformi ettevalmistavatesse tegevustesse ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse ja eelnõu enda koostamisse. Veereformi protsess jätkub 2025. a üldjoontes senisel kujul koos ELVLi ja teiste osapoolte kaasamisega, kusjuures arutelud muutuvad intensiivsemaks õigusloome etapis. Reformi täpsustatud tegevuskava valmib 2025. a juunis, eesmärgiga saada VTK valmis 2025. a lõpuks.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 15. Liikuvusreformi läbiviimisel arvestada kohalike omavalitsuste tegelike vajadustega ja kaasata esindused sisulisse arutelusse.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium korraldab kaasamiskoosolekud, kust saadud tagasiside põhjal arendatakse ühistranspordivõrku. Kõikidele kaasamiskoosolekutele on kutsutud ka omavalitsused.

Koosolekute esimeses voorus arutatakse praeguse ühistranspordivõrgu tugevusi ja nõrkusi, kogutakse muudatusettepanekuid ning kaardistatakse sidusgruppide eelistusi ja prioriteete. Koosolekute teises voorus tutvustatakse ettepanekuid liinivõrgu kujundamise põhimõtete, prioriteetide ja peamiste muudatuste ja valideeritakse neid koostöös sidusgruppidega. Kogutakse ettepanekuid parandusteks ja eesmärkide lahendamiseks. Pärast kaasamiskoosolekute teist vooru koostatakse liinivõrgu edasise arendamise kontseptsioon ja tegevuskava.

Kaasamiskoosolekud toimuvad aprillist oktoobrini Lääne-Virumaal, Saaremaal, Läänemaal, Ida- ja Lääne-Harjumaal, Ida-Virumaal ja Raplamaal. Teistes Eesti piirkondades peetakse kaasamiskoosolekud 2026. aasta jooksul.

Osapoolte otsus. Info võetud teadmiseks.

Üldine tähelepanek

ELVL ettepanek 16. Korrigeerida toimetulekupiiri arvestamise aluseid ja tõsta toimetulekupiiri selliselt, et sellega oleks võimalik tagada inimväärne toimetulek.

Selgitus. Toimetulekupiiri ajakohastamine on hädavajalik, et kajastada elukalliduse tõusu. Viimati

muudeti toimetulekupiiri 2022. aastal, kuid sellest ajast alates on elukallidus märkimisväärselt tõusnud. Kuigi keskvalitsus lubas 2025. aastal metoodikat uuendada, pole seda siiani tehtud. Inflatsiooni mõju arvestades peaks toimetulekupiir 2025. aastal olema 231 eurot. Selleks, et tagada kodanike toimetulek ja vältida vaesuse süvenemist, on oluline, et valitsus viiks lubatud muudatused ellu ja ajakohastaks toimetulekupiiri vastavalt praegusele majanduslikule olukorrale.

Valitsuskomisjoni seisukoht. Sotsiaalministeerium on koalitsioonikõneluste raames esitanud valitsusele ettepaneku toimetulekupiiri tõsta. Kehtiv toimetulekupiir jääb alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi ei kata inimeste esmavajadusi. Selleks, et toimetulekupiir kataks elatusmiinimumi, oleks vaja piiri tõsta 20 euro võrra ehk 220 euron. Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026. a kevadel. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027. a.

Osapoolte otsus. Sotsiaalministeerium toetab toimetulekupiiri tõstmist ning valitsuse eelarve läbirääkimistel otsustati riigikogule esitatavas riigieelarve seaduse eelnõus toimetulekupiiri tõsta. Toimetulekupiiri tõstetakse 20 euro võrra kuus ehk 200-lt eurolt 220-le eurole. Alates 1. jaanuarist 2026 on toimetulekupiir üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 220 eurot kuus ning 176 eurot perekonna teise ja iga järgmise täisealise liikmele. Perekonna iga alaealise liikme toimetulekupiir on 264 eurot kuus.

Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuringu viib läbi Eesti rakendusuuringute keskus Centar ning esimesed vahearuanded on juba esitatud.

Uuringu kaks põhisuunda on:

- uue metoodika väljatöötamine, sh analüüsid vajalike kaupade ja teenuste, koguste ning rahalise väärtuse kohta erinevatele leibkonnatüüpidele;
- ettepanekute tegemine, kuidas siduda elatusmiinimumi metoodika senisest süsteemsemalt toimetulekutoetuse ja toimetulekupiiriga.

Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026. a kevadel. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027. a.

Valitsuskomisjoni ja ELVLi eelarvestrateegia 2026–2029 ja 2026. aasta riigieelarve läbirääkimiste protokoll allkirjastati 20. septembril 2025. aastal.

ELVLi esindajad riigieelarve läbirääkimistel valitsuskomisjoniga

- Mihkel Juhkami, Rakvere linnavolikogu esimees
- Urmas Klaas, Tartu linnapea
- Kaarel Oja, Tallinna abilinnapea

- Andres Laisk, Saue vallavanem
- Taavi Aas, Jõgeva vallavanem
- Georg Pelisaar, Põlva Vallavolikogu esimees
- Imre Jugomäe, Mulgi Vallavolikogu liige
- Ingvar Saare, Lääneranna vallavanem
- Irina Talviste, Pärnu abilinnapea
- Kurmet Mürsepp, Antsla abivallavanem
- Lauri Luur, Tori vallavanem
- Maris Toomel, Jõhvi vallavanem
- Priit Lomp, Kastre Vallavolikogu liige

ELVLi poolne riigieelarve läbirääkimiste protsessijuht on Toomas Johanson, ELVLi finantsjuht-nõunik.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

3.2. Liikmete huvide esindamine õigusloomes

Üks tõhusamaid viise omavalitsuste huvide kaitsmiseks on osalemine õigusloomeprotsessis, kus otsitakse tasakaalu keskvalitsuse eesmärkide ja kohalike omavalitsuste tegelike võimaluste vahel.

Vabariigi Valitsuse määruse kohaselt tuleb kõik eelnõud, mis puudutavad kohaliku omavalitsuse üksuste õigusi, kohustusi või elukorraldust, kooskõlastada ELVLiga. Samuti esitatakse ELVLi poolt arvamusi ja tähelepanekuid eelnõude kavandite ning Riigikogu menetluses olevate eelnõude kohta.

ELVLi büroo töötajad teevad saabunud eelnõudele – olgu need tulnud eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu või ministeeriumist otse – esmase kiiranalüüsi ning saadavad need seejärel omavalitsustele arvamuse andmiseks. Omavalitsustelt laekunud märkuste ja ettepanekute analüüsimine ning koondamine ELVLi selgeks ja tasakaalukaks seisukohaks on protsessi üks keerukamaid etappe.

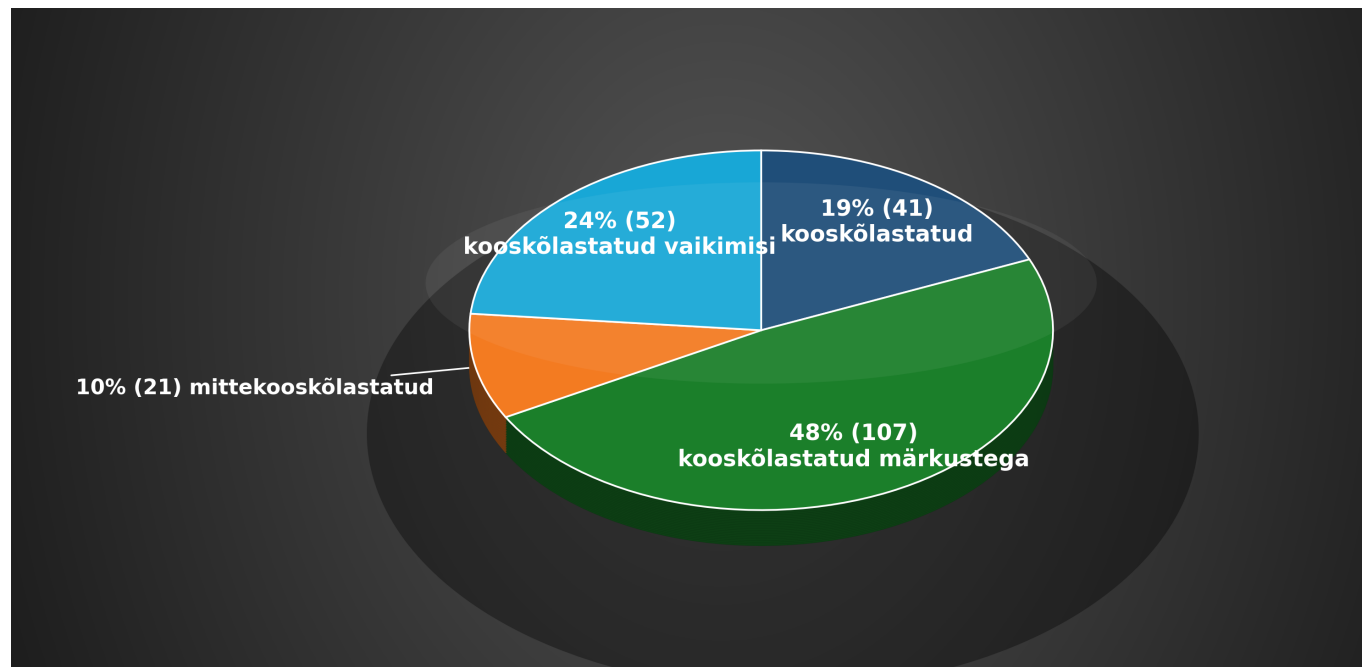
Omavalitsused on väga erineva suuruse ja haldussuutlikkusega. Mõni keskväimu poolt kavandatav nõue võib olla ühele omavalitsusele lihtsalt täidetav, kuid teisele tõsiseks väljakutseks. Seetõttu ei jookse võimalikud vastuolud tingimata suurte ja väikeste valdade või linnade vahel, vaid sõltuvad sageli konkreetsetest oludest. Ettepanekud kooskõlastamise käigus võivad olla omavahel vastuolus, kuna iga arvamus peegeldab tihti arvamuse andja koondvaateid, mis sõltub konkreetse inimese maailmavaatest, poliitilistest, usulistest jms tõekspidamistest.

ELVLi ülesanne on koostöös liikmetega tuvastada eelnõudes peituvad olulised nüansid ning leida tasakaalustatud kompromissid, mis arvestavad võimalikult paljude omavalitsuste ootuste ja võimalustega.

ELVLile esitati kooskõlastamiseks **238 eelnõu** (seisuga 22.12.2025), sh väljatöötamiskavatsusi **13**,

seaduse eelnõusid **91**, Vabariigi Valitsuse määruse eelnõusid **26**, Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõusid **9**, ministri määruse eelnõusid **82**, ministri käskkirja eelnõusid **7**, arengukava eelnõusid **2** ja muid eelnõusid **10**.

Kooskõlastasime 41, märkustega 107, ei kooskõlastanud 21 ja vaikimisi kooskõlastasime 52 eelnõu.

Riigikogusse jõudnud seaduseelnõude komisjoni istungil osales ELVL kolmel korral: veebi vahendusel ja KOKSi muutmise seaduse eelnõu puhul kohapeal põhiseaduskomisjonis. Esitasime komisjonides liidu märkused ja ettepanekud ning vastasime komisjoni liikmete küsimustele.

2025. aastasse mahtus neli Riigikohtus arutlusel olevat asja. Kolme puhul oli menetlus kirjalik ja piirdus arvamuse andmisega. Üks istung oli avalik, kus tuli esineda ettekandega ja vastata kohtu küsimustele.

- ✓ **5-24-34** Detailplaneeringu algatamisest keeldumine ja halduslepingu sõlmimine Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium selgitas otsuses, et planeerimisseadus võimaldab kohaliku omavalitsuse üksusel kaaluda detailplaneeringu algatamata jätmist seoses detailplaneeringu elluviimisega kaasnevate sotsiaalse taristu väljaehitamise kuludega. Samuti on omavalitsusüksustel piisavad võimalused, et sõlmida detailplaneeringu menetluses sotsiaalse taristu rajamisega seotud halduslepinguid.
Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit [Lahendid | Riigikohus](#)
- ✓ **5-24-33** Kohaliku omavalitsuse üksuste rahastamissüsteemi ümber korraldavate tulumaksuseaduse muudatuste põhiseaduspärasus Tulumaksuseaduse muudatused, millega 2025., 2026. ja 2027. aasta 1. jaanuarist suurendatakse järk-järgult KOVile rahvastikuregistrijärgse elaniku riiklikust pensionist laekuva tulumaksu osakaalu ja vähendatakse järk-järgult elaniku muust maksustatavast tulust laekuva tulumaksu osakaalu, kuni need on võrdsed (10,23%), ei riku Saue valla enesekorraldusõigust ega finantstagatisi (PS § 154 lg-d 1 ja 2). Tulumaksuseaduse muudatused aitavad tasandada ülemääraseid erinevusi omavalitsuste tuludes ühe elaniku kohta ning täita riigi põhiseaduslikku

- ✓ kohustust tagada linnade ja valdade ühtlasem rahaline toimetulek ning avalike teenuste pakkumine üle Eesti. Riigil pole kohustust soosida töökohtade koondumist tömbekeskustesse ja valglinnastumist, eriti kui see toimub ülejäänud omavalitsuste arengu ja maksutulu arvel. KOVidel pole õigust sellele, et kord juba saavutatud rahastamise taset kunagi ei vähendata. Põhiseadusest ei tulene nõuet eelistada riigi vajadustele omavalitsuste vajadusi.
Otsuse annotatsioonid koos märksõnadega on leitavad siit [Lahendid | Riigikohus](#). Ja tervikuna vaadatav [Riigikohtus arutati kohalike omavalitsuste rahastamise ümberkorraldamise põhiseaduspärasust](#).
- ✓ **5-25-6.** Õiguskantsleri taotlus tunnistada kehtetuks Tallinna linnavolikogu 15. detsembri 2022. a määruse nr 24 „Avalikult kasutatava ehitise ehitamise ja selle rahastamise kord” § 18. Riigikohus märkis, et omavalitsus peab juba planeeringu koostamisel kaaluma, millised kulutused võivad talle selle elluviimisega kaasneda. Muuhulgas tuleb vajadusel paika panna, kuhu ja millised avalikud ehitised rajatakse ning mis tingimustel sõlmib omavalitsus arendajatega nende rahastamiseks halduslepingud. Nende küsimuste vastu on kõrgendatud avalik huvi ning valitud lahendustel on oluline ruumiline mõju, mis ulatub üldjuhul kaugemale arendatavast kinnistust ja selle lähiümbrusest. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusega saab tutvuda [siin](#) ja riigikohtunik Ivo Pilvingu konkureeriva arvamusega [siin](#).
- ✓ **5-25-14** Kohtla-Järve linnavolikogu taotlus tunnistada põhiseadusvastaseks Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus (536 SE), millega võetakse kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel hääleõigus kolmandate riikide kodanikelt ja kodakondsuseta isikutelt, ning 6. mail 2025 vastu võetud kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 5 lõige 2.
Leitav [5-25-14/15](#)

Viited

[ELVLile 2025. a kooskõlastamiseks esitatud eelnõud ministeeriumide lõikes](#)

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4. Valdkonnad

Toetame omavalitsusi nende põhivaldkondades nt haridus, sotsiaal, planeerimine, teed, kultuur, keskkond ning ka rahanduse, lõimumise, personali, kommunikatsiooni, kultuuri, siseturvalisuse ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas.

4.2. Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse valdkond

Põhiteemad

- ✦ Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse jätkuv menetlemine
- ✦ Varjumise õiguskeskkonna täpsustumine

Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse jätkuv menetlemine

Jätkus tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse (TSIRKs) eelnõu menetlemine. Tegemist on mahuka kriisiõiguse revisjoni tulemusena valminud eelnõuga, mis koondab kehtivad kolm seadust (riigikaitse seadus, erakorralise seisukorra seadus ja hädaolukorra seadus) tervikuks.

Ühelt poolt vaadates planeeritakse kohalikele omavalitsustele veelgi uusi ülesandeid, mis on otseselt seotud elanikkonnakaitse, tsiviilkriisi juhtimise ja kriisideks valmisoleku süsteemse arendamisega. Samas on eelnõu menetlemise käigus võimalik saada selgemaks keskvalitsuse asutuste ülesanded ning millised on konkreetsed ootused omavalitsustele. Loodetavasti on 2026. a eelnõu menetlemise lõpuks

selge, kuidas ja milline saab olema ka omavalitsustele planeeritud ülesannete täitmiseks vajaliku rahalise ressursi olemasolu.

Varjumise õiguskeskkonna täpsustumine

Juunis algatati Riigikogus hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mis täpsustas ohuteavituse ja varjumise korraldust ning seadis kohustused nii riigile, omavalitsustele kui ka erasektorile. Seadusesse lisanduvad mõisted (viivitamatu ohuteade, varjend, varjumine) ja riiklik ohuteavituse süsteem EE-ALARM. Eelnõu võeti vastu septembris ning nõuded jõustuvad etapiti 2026–2028.

Omavalitsusele lisanduvad peamiselt neli praktilist kohustust. Esiteks otsustab KOV ehitusloa kohustuse puudumisel sundvalduse seadmise, kui Päästeamet vajab sireeniseadme paigaldamiseks talumiskohustust. Teiseks peab KOV töödajana tagama, et omavalitsuse asutuste teenistujad läbivad elanikkonnakaitse koolituse regulaarselt ning saavad selleks tööaja ja vahendid. Kolmandaks peab KOV hooneomanikuna uutes suurtes hoonetes rajama varjendi ning olemasolevates võimalusel kohandama varjumiskoha ja koostama varjumisplaani. See puudutab rahvahulkadega hooneid ning elamu-, büroo-, kaubandus-, haridus-, tervishoiu-, tööstus- ja laohooneid üle piirmäärade. Neljandaks eeldab süsteem koostööd avalike varjumiskohtade määramisel, tähistamisel ja info avaldamisel KOV kanalites.

Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse valdkonna töörühm

Esimees

Maido Nõlvak, Rakvere vallavanem

Liikmed

Evelin Uibokand, Tartu Linnavalitsuse kriisikoordinaator

Eve East, Toila vallavanem

Erik Sandla, Harku vallavanem

Triin Varek, Rakvere linnapea

Jorma Riivald, Otepää vallavanem

Gert Villard, Rapla vallavanem

Külliki Kiiver, Häädemeeste vallavanem

Uno Paas, Keila linnavalitsuse nõunik

Riivo Noor, Anija vallavanem

Kairi Hõbemer, Alutaguse abivallavanem

Riho Johanson, Saue abivallavanem

Gunnar Havi, Saaremaa valla kriisivalmiduse nõunik

Janek Lass, Tallinna Munitsipaalpolitsei Ameti juhataja asetäitja

Karmo Näkk, Pärnu Linnamajanduse osakonna juhataja

2025. aastal toimus töörühmal **2 koosolekut**.

Kriisivalmiduse ja siseturvalisuse valdkonna riigieelarve läbirääkimiste töörühma

delegatsioon

Maido Nõlvak, töörühma aseesimees, Rakvere vallavanem
Evelin Uibokand, Tartu Linnavalitsuse kriisikoordinaator
Eve East, Toila vallavanem
Erik Sandla, Harku vallavanem
Triin Varek, Rakvere linnapea
Jaanus Barkala, Otepää vallavanem
Gert Villard, Rapla vallavanem
Külliki Kiiver, Häädemeeste vallavanem
Uno Paas, Keila Linnavalitsuse nõunik
Riivo Noor, Anija vallavanem
Kairi Hõbemer, Alutaguse abivallavanem
Riho Johanson, Saue abivallavanem
Gunnar Havi, Saaremaa valla kriisivalmiduse nõunik
Janek Lass, Tallinna Munitsipaalpolitsei Ameti juhataja asetäitja

2025. aastal toimus riigieelarve läbirääkimiste töörühmal **4 koosolekut**.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.3. Keskkonnavaldkond

Põhiteemad

- ✘ Kliimamuutustega kohanemine, veemajandusreform ja sadeveesüsteemide arendamine
- ✘ Jäätmereform, ringmajanduse edendamine ning biojäätmete ringlussevõtt
- ✘ Energiakogukondade toetamine ja puhtale energiale üleminek

Kliimamuutustega kohanemine ja sadeveesüsteemide investeeringud

2025. aastal oli keskkonnavaldkonna üks kriitilisemaid suundi kohalike omavalitsuste ettevalmistamine kliimamuutustest tingitud äärmuslikeks ilmastikunähtusteks. Riigieelarve läbirääkimistel rõhutati vajadust toetusmeetmete järele, mis aitaksid KOVidel lahendada sadeveejuhtimise probleeme, kuna intensiivistunud sademed tekitavad piiriüleseid väljakutseid, millega omavalitsused üksi toime ei tule.

Rahvusvahelise projekti **ClimaResponse** raames alustati koostööd Läänemere piirkonnas, et luua digitaalne kliimakindluse platvorm, samal ajal kui siseriiklikult seisti selle eest, et ELi struktuurifondide vahendid (sh 25 mln euro suurune sadeveemeede) jõuaksid kiiremini ja tõhusamalt omavalitsusteni.

Ringmajandus ja jäätmekäitlusreformid

Ringmajanduse valdkonnas keskenduti biojäätmete liigiti kogumise tõhustamisele ja uute käitluslahenduste leidmisele. ELVL osales Saksa-Balti Kaubanduskoja projektis, et juurutada parimaid praktikaid biojäätmete ringlussevõtuks. Läbirääkimistel Kliimaministeeriumiga tõstatati teravalt vajadus toetada eraisikute liitumist ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavaga (kinnistusesised trassid) ning leida lahendusi mahtu nõudvate jäätmete (nt tekstiil) taaskasutuse motiveerimiseks, et vältida liigset koormust omavalitsuste eelarvetele.

Energiakogukonnad ja kohalik energiaturg

Jätкус osalemine LIFE programmi projektis **EC4RURAL**, mille käigus 12 Eesti omavalitsust arendavad edasi energiakogukondade mudeleid. Projekti eesmärk on soodustada kohalikku taastuvenergia tootmist ning kriisivalmidust. Läbirääkimiste laual oli ka finantsautonoomia suurendamine, et omavalitsused saaksid teha suuremahulisi (üle 10 mln euro) investeeringuid energiatõhususse ja rohetehnoloogiatesse.

Riigieelarve läbirääkimised ja tööühm

Keskkonnatööühma liikmed riigieelarve läbirääkimistel

Tööühma esimees

Kerli Lambing (Lääne-Harju vald)

Tööühma liikmed

Kristiina Kupper (Tallinn), Sven Tarto (Nõo vald), Neeme-Jaak Paap (Rakvere linn), Lüüli Junti (Tallinn), Triin Viiber (Viru-Nigula vald), Pille Lapin (Mustvee vald), Kerli Laur (Saku vald), Ergo Eesmaa (Harku vald), Ege Kibuspuu (Rae vald), Birgit Panksepp (Saue vald)

Tööühma koordinaator

Reigo Lehtla, ELVLi nõunik

Keskkonnavaldkonna tööühm seisis 2025. aasta läbirääkimistel järgmiste prioriteetide eest:

- ✓ **Sadevee investeeringud.** Nõuti riiklikku toetusmeedet kaldarinnatiste tugevdamiseks ja erosiooni mõjude leevendamiseks.
- ✓ **Veereform.** Rõhutati vajadust kaasata KOVid sisuliselt veereformi ettevalmistamisse, et arvestada piirkondlike eripäradega.
- ✓ **Looduskaitse ja maamaks.** Esitati ettepanek maamaksuseaduse muutmiseks, et kompenseerida kohalikele omavalitsustele kohaliku tasandi looduskaitse-piirangutest tulenev tulu laekumata jäämine.

Faktikast ja statistika

- ✕ **Huvitav fakt.** Eesti omavalitsuste kliimaalane pädevus on eeskujuks teistele. Võru ja Narva arendusjuhid valiti Euroopa Komisjoni TAIEX ekspertideks Albaania nõustamiseks.
- ✕ **Võrgustikutöö.** ELVL esindab Eesti KOVe aktiivselt neljas rahvusvahelises seirekomitees ja osaleb Euroopa Liidu tulevase eelarveperioodi kujundamises, et tagada vahendid veemajanduse suutlikkuse ja tarnekindluse tagamiseks.
- ✕ **Üritus.** Rakveres toimunud arutelupäeval toodi Euroopa kliimakohanemise kava otse Eesti omavalitsusjuhtideni.

Esindusrolle keskkonnavaldkonnas on täitnud asedirektor Rait Pihelgas ja keskkonnanõunik Reigo Lehtla, kes osalesid INTERREG seirekomiteede (alamprogrammid IBSR ja Europe) töös, samuti ka ÜRO kliimakonverentsil **COP30** Brasiilias tagades seega Eesti omavalitsuste huvide esindatuse

rahvusvahelisel tasandil.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.4. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkond

Põhiteemad

- ✕ Omavalitsusportaali keskne teenus
- ✕ KOV teenusjuhtimise ja digipädevuste koolitusprogramm
- ✕ KOV rahvaküsitluste keskkonna arendus

2025. aastal jätkus "Eesti Linnade ja Valdade Liidu valdkondlik digipöörde" projekti elluviimine. Eesmärk on edendada kohalike omavalitsuste digivõimekust ja toetada digimuutusi neljas tegevussuunas:

- ✓ KOV teenuste kasutajakeskne pakkumine;

- ✓ kesksed infosüsteemid ja platvormid;
- ✓ küberturvalisuse tagamine ning avaandmed ja
- ✓ andmehaldus.

Digipöörde rahastusperiood on 2023–2027. Rahastuse saamiseks koostatakse iga-aastaselt digipöörde tegevusplaan järgmiseks 18 kuuks, 2024–2026 on ELVLile võimalik toetus kogusummas 1 445 381.

Omavalitsusportaali keskse teenusepakkumise käivitamine

Omavalitsusportaal (OVP) on uus platvorm, mis aitab kohalikel omavalitsustel pakkuda kodanikele ühtlasel tasemel infoteenust kasutajasõbralikul moel. Platvorm tugineb riigikantselei poolt välja arendatud Valitsusportaalil 2.0 ning selle majutus- ja haldusteenust osutab Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (RmIT), kes tagab platvormi töökindluse, turvalisuse, pideva edasiarenduse ning tehnilise toe. Kui Valitsusportaali kasutavad täna ministeeriumid ja riigiametid, siis OVP on kohandatud spetsiaalselt omavalitsuste vajadustele. ELVL sai 2022. aastal uue platvormi arendamiseks EL struktuurivahenditest rahastust ning 2024. a alguses tulid esimesed viis pilootomavalitsust uuele platvormile üle.

2025. a kevadel käivitus platvormi keskne teenus kohalikele omavalitsustele. Aasta jooksul liitus platvormiga 44 omavalitsust, nendest 28 on jõudnud valla või linna veebilehe aasta lõpuks avalikustada. ELVL on platvormi keskse teenuse koordineerija, lisaks pakutakse KOVidele baaskoolitust ja tuge veebilehe ülesehitamisel.

KOV teenusjuhtimise ja digipädevuste koolitusprogramm

2025. a käivitus „Ametnikust teenuse omanikuks“ nime kandev koolitusprogramm, mis on mõeldud kohalike omavalitsuste ametnikele ja töötajatele, kes vastutavad teenuste juhtimise, arendamise või disainimise eest. Kevadel toimus pilootgrupi koolitus Tallinnas ning sügisel kogunes järgmine grupp Tartu linnas. Koolituse raames saavad tiimid praktiseerida erinevaid tööriistu oma teenuse näitel, mis annavad teadmised tulevikus samu protsesse läbi teha ka teiste KOV teenustega. Koolitusprogrammi rahastatakse ELVLi digipöörde vahenditest.

KOV rahvaküsitluste keskkonna arendus

Keskkonna arenduse hanke võitis AS Datel, tööd valmivald 2026. aasta juulis. Keskkond võimaldab tulevikus omavalitsustel läbi viia salajasi ja turvalisi rahvaküsitlusi, nt kaasava eelarve küsitlused, aasta tegude valimised, noortevolikogude valimised, külavanemate valimised. Samuti saab läbi viia küsitlusi, kus osalejate hulka on võimalik piirata infosüsteemi eelnevalt sisestatud isikukoodide alusel (nt asutuse juhatuse valimised). Valmiv keskkond peaks suures osas võimaldama seda, mida 2025 a sai kasutada infosüsteemi VOLIS nn Osale moodulis.

IKT tööühma liikmed

Esimees

Kaupo Kase, Viljandi Vallavolikogu esimees

Liikmed

Sandra Metsis, Viimsi valla arendusosakonna juhataja

Indrek Eensaar, Saue valla arendusosakonna juhataja

Kayvo Kroon, Elva valla infotehnoloogia nõunik

Martin Männil, Tallinna digidirektor

Olga Šumailova, Kohtla-Järve valla infospetsialist

Lauri Seegel, Tartu linna IT süsteemihalduse osakonna juhataja

Anna Õuekallas, Rae abivallavanem

Dmitri Käär, Viru-Nigula valla IT-spetsialist

2025. aastal toimus **3 IKT tööühma koosolekut**.

Võrgustiku üritused

- ✓ 19.03, 02.04, 07.05, 05.06, 26.08 Omavalitsusportaali baaskoolitused KOVidele
- ✓ 06.03, 20.03, 03.04, 17.04, 30.04 Ametnikust teenuse omanikuks Tallinna koolitusgrupp
- ✓ 23.09, 07.10, 21.10, 04.11, 18.11 Ametnikust teenuse omanikuks Tartu koolitusgrupp
- ✓ 16.01, 17.06 KOV teenuste arendajate võrgustikuga kohtumised
- ✓ 29.01, 15.04, 17.09 Eesti Infoturbestandardi rakendamise veebiseminarid koostöös riigi infosüsteemi ametiga
- ✓ 16.01 KOV volikogu koosolekute videosalvestamine ja salvestiste üleandmine rahvusarhiivile
- ✓ 17.03 Tark Tee infotund omavalitsustele
- ✓ 20–21.11 KOV digivõrgustiku koostööseminar
- ✓ 26.11 Huvitegevust toetavad infosüsteemid, arutelu KOVidega
- ✓ 26.11 KOV liikluspiirangute kuvamine Waze'i Tartu linna näitel, infotund
- ✓ 18.12 Eliisi tarkvara arenduste järjekord

4.5. Hariduse ja noorsootöö valdkond

Põhiteemad

- ✦ Koolijuhtide atesteerimine ning õpetajate karjäärimudel
- ✦ Õpi- ja kasvukeskkonna määruste nõuded
- ✦ Lääneranna koolivõrgu ümberkorraldused ja Riigikohtu otsus

Koolijuhtide atesteerimine ning õpetajate karjäärimudel

Aasta märksõnaks kujunes haridusleppe tuules toimunud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse menetlemine. Valminud **eelnõule** andis ELVL tagasiside kokku neljal korral. Kaks põhilist murekohta oli seotud õpetajate karjäärimudeliga, kus:

1. tsentraalse karjäärimudeliga ahendati kohalike otsustajate tegutsemisruumi;
2. lubatud bürokraatia vähendamise asemel toimub hoopis bürokraatia kasv.

Hoolimata tagasisidest võeti eelnõu Riigikogus vastu enne jõule ka vastu. Kuidas omavalitsused saavad hakkama seaduse rakendamisega, selgub juba 2026. a jooksul.

Õpi- ja kasvukeskkonna nõuded

Kevadel saadeti Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kooskõlastamiseks lasteaedade ja üldhariduskoolide õpi- ja kasvukeskkonna nõuded. Üheltpoolt vaadates olid eelnõud väga oodatud, sest mitme õigusakti nõuded konsolideeriti ühte õigusakti. Teisalt aga oli selgelt tunda, et nõuete kehtestamisel ei ole alati arvestatud haridusasutuse suuruse, õppijate vanuse ja reaalse eluga. Seetõttu said eelnõud kriitikat mitmelt poolt ning rahvakeeli nimetati eelnõusid kui „muru kõrguse reguleerimine“.

Üldhariduskoolide vaates oli kõige kriitilisem koolipäeva alguse nihutamine kella kaheksa pealt üheksaks. Kuna muudatus nõudis liinivedude lepingute ümbertegemist ja suuremaid ümberkorraldusi, siis avalikkuse survele nihutati rakendamine 2025. a septembrist 2026. aastasse.

Lääneranna koolivõrgu ümberkorraldused ja Riigikohtu otsus

Aastaid on räägitud vajadusest teha omavalitsustele kuuluvas koolivõrgus muudatusi. Selles osas on koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga korraldatud seminare ja koolitusi ning väljatöötatud juhendmaterjale. 27. novembril tuli Riigikohtust otsus, et tühistada osaliselt Lääneranna vallavolikogu otsus, millega suleti või korraldati ümber mitu kooli, sest vald tegi muudatuste ettevalmistamisel olulisi vigu. Õigusselguse mõttes on tegemist väga positiivse otsusega, et koolivõrgu ümberkorraldamise küsimus on selgeks vaieldud kolmes kohtuastmes. Ühtlasi on Riigikohus andnud hinnangu, kuidas peaks protsessi läbi viima – mida lisaks tegema, et kõik oleks õiguspärane. Omaette teema on nüüd, kas ja millal mõni omavalitsus julgeb oma koolivõrgus radikaalsemaid ümberkorraldusi ellu viia hoolimata kahanevast õpilaste arvust.

Selles vaates on märgiline, et mais lubati Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt välja saata seaduse väljatöötamise kavatsus teemal, kus planeeritakse vajalikud seadusmuudatused, et alates 2035. aastast oleks keskhariduse vastutajaks ainult riik. Paraku materjali ei ole tulnud ning teema areng on jäänud seisma.

Hariduse ja noorsootöö valdkonna tööühm

Esimees

Maris Toomel, Jõhvi vallavanem

Liikmed

Birgit Tammejõe-Tulp, Saue valla haridusosakonna juhataja
Ene Täht, Pärnu abilinnapea
Heiki Hansen, Elva abivallavanem
Kaarel Rundu, Tallinna Haridusameti juhataja
Larissa Degel, Narva linna kultuuriosakonna juhataja
Laur Kaljuvee, Rakvere abilinnapea
Mari-Epp Täht, Haapsalu linna haridusnõunik
Marju Randlepp, Rae valla haridus- ja kultuuriameti juhataja
Meeli Pärna, Pärnu Linnavolikogu haridus- ja kultuurikomisjoni liige
Priit Põldma, Jõelähtme abivallavanem
Riho Raave, Tartu linna haridusosakonna juhataja
Jüri Käosaar, Harku abivallavanem
Tiivi Tiido, Viljandi linna haridus- ja kultuuriameti juhataja

2025. aastal toimus **3 töörühma koosolekut**.

Hariduse- ja noorsoovaldkonna riigieelarve läbirääkimise töörühma delegatsioon

Robert Lippin, töörühma aseesimees, ELVL nõunik
Ene Täht, Pärnu abilinnapea
Kaarel Rundu, Tallinna Haridusameti juhataja
Katrín Markii, Viimsi abivallavanem
Laur Kaljuvee, Rakvere abilinnapea
Mari-Epp Täht, Haapsalu linna haridusnõunik
Riho Raave, Tartu linna haridusosakonna juhataja
Jüri Käosaar, Harku abivallavanem
Tiivi Tiido, Viljandi linna haridus- ja kultuuriameti juhataja

2025. aastal toimus **2 töörühma koosolekut**.

Võrgustiku kohtumised

Haridusvaldkonna võrgustik kogunes neljal korral, et arutada ühiselt tagasisidet erinevatele eelnõudele. Lisaks toimus aasta jooksul 14 kohtumist, kus arutleti alates erinevate infosüsteemide kasutamisest kuni valdkonna üldistest arengusuundadeni.

- ✓ 26.09. toimus Lääneranna Gümnaasiumis juba kolmas HaridusLood konverents pealkirjaga „Kas jagub? Kes vastutab?“
- ✓ 28.11 toimus koostöös Education Estoniaga koolituspäev „Kuidas rääkida Eesti hariduse edulugu?“

4.6. Personalivaldkond

Põhiteemad

- ✘ Rapla maakonna omavalitsuste personalimudeli rakendamise pilootprojekt
- ✘ Digitaalsed tööriistad - KOV personali- ja palgastatistika juhtimislaud, KOV tööpakkumiste keskne platvorm, KOV töötajatele suunatud koolituskalender, standardiseeritud töötajate rahulolu küsitlusvorm
- ✘ Uute volikogu liikmete juhendmaterjalid ja koolitusportfell

Esimest korda Linnade ja Valdade päevade ajaloos toimus juhtimise töötuba - „Kui kõht vale(u)tab - juhtimine kõhutunde pealt vs teadlikult“. Teematoas läbi viidud debatt teemal „Ametnik kogukonna sõnaraevu all“ kõnetas väga paljusid.

Rapla maakonna omavalitsuste personalimudeli rakendamise pilootprojekt

Projekti peamine eesmärk oli nelja Rapla maakonna omavalitsuse (Rapla, Kohila, Kehtna, Märjamaa)

personalijuhtimise süsteemne arendamine ühise koostöö kaudu. Projekt oli sisuline järg 2024. aastal valminud KOV personalijuhtimise mudeli rakendamisel. Projekt näitas, et ka piiratud ressursidega omavalitsustes on võimalik personalijuhtimist oluliselt arendada, kui teha seda koos ja süsteemselt.

Projekt tõi kaasa mitmeid praktilisi tulemusi:

- Koostati sõnastusettepanekud omavalitsuste arengukavadesse, et siduda personalijuhtimine selgemalt strateegiliste eesmärkidega.
- Kohandati Kantar Emori töötajate pühendumuse ja rahulolu uuringu metoodika kohalike omavalitsuste vajadustele ning viidi neljas omavalitsuses esmakordselt läbi töötajate rahulolu-uuring.
- Töötati välja omavalitsuste väärtuste ja tööandja väärtuspakkumise põhimudelid.
- Kahes omavalitsuses viidi läbi ametikohtade hindamine, luues alus õiglasemale ja läbipaistvamale personalipoliitikale.
- Jagati kogemusi laiemalt teistele omavalitsustele, sh kohaliku raadio vahendusel.
- Kõige olulisem tulemus oli maakonnaülese personalitiimi ja koostöövõrgustiku kujunemine, mis jätkab tegutsemist ka pärast projekti lõppu.
- Projekti edule tuginedes on kavandatud sarnase koostööprojekti elluviimine teises maakonnas 2026. aastal.

Digitaalsed tööriistad - KOV personali- ja palgastatistika juhtimislaud, KOV tööpakkumiste keskne platvorm, KOV töötajatele suunatud koolituskalender, standardiseeritud töötajate rahulolu küsitlusvorm

* ELVLi poolt loodud KOV **personali- ja palgastatistika juhtimislaud** on andmepõhine juhtimistöriist, mis koondab kohaliku omavalitsuse personaliga seotud võtmenäitajad ühte visuaalsesse vaatesse ning toetab nii strateegilisi kui ka igapäevaseid juhtimisotsuseid.

Eesmärk on anda juhtidele ja personalitöötajatele ülevaade personali- ja palgakuludest, võimaldada võrdlust omavalitsuste lõikes jne. Tegemist on tööriistaga, mis aitab märgata trende ja riske (nt palgasurve, voolavus) ja võimaldab faktipõhist arutelu personaliteemal nii juhtkonnas kui volikogus.

* ELVL veebilehe **KOV tööpakkumiste keskne platvorm** koondab kõik aktiivsed kohalike omavalitsuste tööpakkumised ühte nimekirja. Selline koondportaal aitab omavalitsustel end tööandjana paremini nähtavaks teha potentsiaalsetele kandidaatidele. See on esimene samm KOVi kui tööandja tugevama kuvandi loomiseks omavalitsusmaastikul laiemal. Lisaks on see omavalitsustele täiendav kanal, et oma värbamispakkumisi reklaamida.

* ELVL veebilehe **KOV töötajatele suunatud koolituskalender** on avalik ülevaade koolitustest, seminaridest ja üritustest, mis on mõeldud kohalike omavalitsuste töötajatele erinevates valdkondades. Ametnik ei pea eraldi otsima infot erinevatelt kanalitelt, keskkond toimib kanalina ministeeriumitele ja ametitele oma sihtrühmale suunatud infopäevade ja seminaride nähtavaks tegemiseks. Sündmuste ja koolituskalender ei ole ainult KOVi töötajate arengu toetamise tööriist, vaid ka riigi ja kohaliku tasandi vaheline sild, mis toetab paremat koostööd, selgemat kommunikatsiooni ja tõhusamat teadmiste liikumist.

* Standardiseeritud töötajate rahulolu **küsitlusvorm** aitab kohalikel omavalitsustel paremini mõista oma töötajate vajadusi ning kujundada toetavamad töökeskkonda. See on väike, kuid mõjult suur samm tõhusa omavalitsuse suunas. Tulemused saavad olla tugevaks aluseks juhtimisotsustele. Andmepõhine sisend toetab personalistrateegiate ja koolitusplaanide koostamist ning vähendab otsuste tegemist pelgalt tunnetuse alusel.

Väljatöötatud küsimustikku saab rakendada digikeskkonnas Microsoft Forms, mis on paljudes omavalitsustes juba kasutusel. See teeb küsitluse rakendamise tehniliselt lihtsaks ja kuluefektiivseks. Vorm on kergesti kopeeritav, kohandatav ja uuesti kasutatav. Microsoft Forms võimaldab automaatset andmekogumist, kokkuvõtteid ja tulemuste eksporti, mis vähendab oluliselt personalitöötajate halduskoormust.

Uute volikogu liikmete juhendmaterjalid ja koolitusportfell

Koostöös linna- ja vallasekretäridega ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga koostas ELVL uute volikogu liikmete **juhendmaterjalid ja koolitusportfelli**, mis aitab tagada, et värsked volikogu liikmed mõistavad oma rolli, vastutust ja otsustusruumi, samuti ühtlustada teadmiste tase sõltumata varasemast kogemusest. Suurem eesmärk on toetada teadlikku, läbipaistvat ja vastutustundlikku kohaliku tasandi juhtimist.

Võrgustikukohtumised

- ✓ 09.01.2025 kogemuskülastus Haridus- ja Teadusministeeriumi personaliosakonda (Tartus)
- ✓ 12.02.2025 Rapla maakonna omavalitsustes personalimudeli rakendamine (1)
- ✓ 05.03.2025 Rapla maakonna omavalitsustes personalimudeli rakendamine (2)
- ✓ 19.03.2025 infotund veebis: personaliprogrammi Persona infotund
- ✓ 25.03.2025 Toila ja Jõhvi ühinemise personalivaldkonna fookus/kohtumine vallajuhtidega Jõhvis
- ✓ 02.04.2025 Rapla maakonna omavalitsustes personalimudeli rakendamine (3)
- ✓ 04.04.2025 infotund veebis: minuomavalitsus.ee personalimõõdikute teemaline
- ✓ 08.04.2025 infotund veebis: Virosofti kasutajakogemus (Rae ja Narva kogemus)
- ✓ 14.04.2025 infotund veebis: Persona tarkvara kohalikele omavalitsustele suunatud võimalused
- ✓ 24.04.2025 Rapla maakonna omavalitsustes personalimudeli rakendamine (4)
- ✓ 06.06.2025 infotund veebis: Rapla maakonna omavalitsuste pilootprojekt personalijuhtimise mudeli

- ✓ rakendamisest - osalejate kogemused
- ✓ 01.10.2025 Pärnu piirkonna personalivõrgustiku kohtumine
- ✓ 18.–19.11.2025 **KOV personalivõrgustiku koostööpäevad Rakveres**
- ✓ 24.11.2025 **KOV karjäärilehe loomise nügimisprojekt (1)**

Fakte, statistikat ja märkamisi

- ✘ Viljandi ja Viimsi Vallavalitsused sai tervist edendava tööandja märgise
- ✘ 25% töötajatest lahkub KOVist töölt esimesel tööaastal
- ✘ Saaremaa valla arengukavas on eraldi personalipeatükk, koos valdkonna eesmärkide ja mõõdikutega
- ✘ 2025. aastal ilmus ELVLi poolt viis KOV personalivaldkonna uudiskirja

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.7. Kommunikatsioonivaldkond

Põhiteemad

- ✘ Kommunikatsiooni põhimõtted ja kõneisikute arendamine

✦ Meediapilt haridusest kriisivalmiduseni, arvamslugude kasv

✦ Uued kanalid ja statistiline ülevaade

Kommunikatsiooni põhimõtted ja kõneisikute arendamine

2025. aastal rakendasime organisatsiooni kommunikatsiooni põhimõtteid, mis 2024. aasta lõpus kehtestasime. Kasutasime senisest enam kõneisikutena valdkondade nõunikke, sest nad on oma ala eksperdid.

Seda suunda toetasid koolitused ja õpitunnid. Aprillis toimus meediakoolitus Kerli Delloga, et toetada meeskonnaliikmeid intervjuudeks ettevalmistusel ja sõnumi seadmisel. Oktoobris toimus õpitund ajakirjanduse telgitagustest Postimehe uudiste päevatoimetaja Anu-Viita Neuhausiga. Ikka selleks, et paremini mõista toimetuse tööloogikat ja seda, miks on vahel vaja organisatsiooni seisukohti edastada ajakirjanikele kiiresti ning hoida nendega toimivat kontakti. Lisaks julgustasime nõunikke aktiivsemalt arvamslugusid kirjutama ja teemasid ise avalikus arutelus tõstatama.

Meediapilt haridusest kriisivalmiduseni, arvamslugude kasv

2025. aastal püsis ELVL meedias aktiivselt nähtaval. Kajastuste maht koondus eriti selgelt sүgisesse, mil avalikus arutelus tõusid esiplaanile hariduse rahastuse ja korraldusega seotud pinged. Sisuliselt

koondus meediapilt kuue suure teemabloki ümber.

Haridus ja noored. Hariduse rahastus, õpetajate töö- ja palgakorraldus ning karjäärimudeli arutelud, koolivõrgu ja koolikorralduse küsimused ning omavalitsuste seisukohad muutuvates õiguslikes raamides.

Omavalitsuste rahastus ja maksupoliitika. Tulubaasi tugevdamise ettepanekud, maamaksu paindlikkuse vajadus, toetusfondide kasutamise otsustusõigus ning üldisem vastutus vs rahastus tasakaal.

Sotsiaal- ja hoolekandevaldkond. Hooldereformi mõju ja kulud, erihoolekande kättesaadavus, sotsiaalteenuste osutamise kohustused ning teenuste rahastamise selguse puudumine.

Keskkond ja taristu. Jäätmereform (sh sortimine, biojäätmekorraldus, tekstiilijäätmekorraldus, jäätmemaksu arutelud) ning veereform ja veemajanduse korraldus.

Energia, planeerimine ja kliimapoliitika. Tuuleenergia (planeeringud, eriplaneeringu arutelud, kohaliku tasandi roll) ning laiemad kliima- ja taristuküsimused.

Kriisivalmidus ja julgeolek. Omavalitsuste kriisivalmiduse raamistik, varjumiskohtade teema, koostöö riigiga ning avaliku korra ja turvalisusega haakuvad küsimused (sh liikluse ja järelevalvega seotud debatil).

Läbi aasta toetas nähtavust ka digi- ja andmepõhise omavalitsusjuhtimise suund (Omavalitsusportaal, uued veebilahendused, Anna Teada tüüpi rakendused, jäätmeveo andmehaldus, töölaudade kasutuselevõtt ning kogukonda siduvad teemad (rahvaraamatukogude roll ja reform, kultuurivaldkonna töötasu, ELVLi 105. aastapäev).

Suurima nähtavuse andsid üleriigilised uudismeediakanalid (ERR ja selle raadioformaate kajastused, samuti Postimehe ja Delfi Grupi väljaanded). Haridusteede puhul oli oluline platvorm Õpetajate Leht, juhtimis- ja rahastusteedes ning õiguslikes käsitlustes lisandusid Äripäev ja erialaväljaanded/portaalid (nt RUP, Geenius/RMP). Arvestatav osa kajastustest tuli piirkondlikust ja kohalikust meediast (maakonnalehed ja regionaalportaalid), mis peegeldas omavalitsuste teemade tugevat kohalikku mõõdet. Lisaks andsid nähtavuse raadiosaated (nt Vikerraadio, Kuku, Tre Raadio).

Uued kanalid ja statistiline ülevaade

Käivitasime veebruarist uudiskirja. Aasta jooksul andsime välja üheksa numbrit ning nende keskmine avamismäär oli 39%, mis kinnitab kanali toimivust ja lugejate huvi.

Top 10 loetavus UUDISKIRI

1

Riigikohtu värske otsus raputab rahvastikuregistri praktikat

2

Ametnik poliitikas ja valimistel: seaduse piirid ja eetikareeglid

3

Töö, mis ei lõpe tööpäevaga: kuidas KOV töötajad vaimse koormusega toime tulevad?

4

Möödame emotsionaalset temperatuuri – kuidas tunneb end omavalitsuse töötaja kesk kõige kibedamat valmismöllu?

5

Kuidas hoida tiimi, kes hoiab teisi? Merle Liivaku vaade keskastme juhtimisest Tartus

6

KOV-i ajalehed: tasuta infokiri või kohalik ajakirjandus?

7

Kohalikud omavalitsused saavad riikliku postkasti kaudu elanikega kiiremini suhelda

8

Omavalitsuste andme-haldus: tugevad arhiivid, kuid nõrk juhtimine ja piiratud analüüsivõime

9

Kas ametnikule kingitud tort on mõjutamisvahend? Aga veinipudel?

10

Riigieelarve läbirääkimistes algab uus ajajärk / Uus töölaud aitab personalivalikuid teha kõhutunde asemel andmete põhjal

Lisaks avasime LinkedInis organisatsiooni konto, mida kasutame eeskätt välissuhete ja rahvusvahelise kommunikatsiooni tööriistana, et toetada nähtavust ning kontaktide arendamist.

Veebilehe liiklus kasvas aastaga enam kui 10 000 külastuse võrra

2025. aastal (01.01–31.12.2025) külastas ELVLi kodulehte 62 322 erinevat inimest ning kokku toimus 116 097 veebikülastust. Rohkem kui pool külastustest olid sisukad ja aktiivse tegevusega (kaasatuse määr 54,28%). Keskmiselt veedeti lehel aega 1 minut ja 48 sekundit inimese kohta. Võrreldes 2024. aastaga külastuste maht kasvas: 2024. aastal tehti lehele üle 105 000 külastuse, 2025. aastal juba 116 097.

Enamik külastusi tuli Google'i otsingust (53%) ja otse (30%). Otsekülastused tähendavad tavaliselt, et koduleht avati sihipäraselt, nt sisestati aadress või kasutati järjehoidjat. Sotsiaalmeedia kaudu tuli vähemalt 9% külastustest ning lisaks jõudis lehele palju külastusi Facebookis jagatud linkide kaudu.

Need kajastuvad statistikas osaliselt ka “teistelt veebilehtedelt tulnud” külastustena, sest Facebook suunab klikid läbi oma lingiteenuse. Teistelt veebilehtedelt (nt partnerite lehtedelt ja artiklitest) tulnud külastused moodustasid kokku 7% ning olid ühtlasi kõige sisukamad (kaasatuse määr 63,52%). Ka otsingust tulnud liiklus oli väga tugev (kaasatuse määr 61,32%).

Külastajatest valdav osa oli Eestist (75,62%). Kõige enam vaadati avalehte (31 173 vaatamist), kuid väga suurt huvi pakkus ka elanike arvu statistika (20 606 vaatamist) ning palju külastati Linnade ja Valdade Päevad 2025 alamlehti (14 505 vaatamist). Elanike arvu lehe vaatamiste arv kasvas võrreldes 2024. aastaga (2024 üle 17 000, 2025 a 20 606). Lehte kasutati peamiselt laua- ja sülearvutitest (61%), kuid mobiili osakaal oli samuti suur (39%). Brauseritest domineeris Chrome (64,71%).

Facebooki tulemusülevaade

Aruandeperioodil kogus organisatsiooni Facebooki sisu kokku 1 047 172 vaatamist. Suurima leviga Otepää jõulukuuse postitus jõulupuude arvamismängus, ulatusega 41 595 inimeseni.

Postituste interaktsioonide koguarv (reaktsioonid ja meeldimised, salvestamised, kommentaarid ning jagamised) ulatus 12 525ni. See on 165,6% kasv võrreldes 2024. aastaga.

Jälgijate arv kasvas 804 inimese võrra, mis vastab 192,4% kasvule võrreldes 2024. aastaga. Jälgijaskonnast moodustavad 76,8% naised ja 23,2% mehed. Vanuseliselt on enim jälgijaid rühmades 35–44 ja 45–54. Piirkondlikult on jälgijad koondunud peamiselt Tallinnasse, Tartusse, Rakverre, Kuressaarde, Pärnusse, Keilasse, Raplasse, Raele ja Viljandisse.

Võrgustikukohtumised

- ✓ **27.–28.11** omavalitsuste kommunikatsioonivõrgustiku seminar Peipsiääre vallas
- ✓ **08.09** Kultuurikava infotund veebis
- ✓ **17.–18.06** KOV kommunikatsioonivõrgustiku koostööpäevad Kuressaares
- ✓ **06.06** Musta Luige kriisikommunikatsiooni treeningkeskkonna infotund veebis
- ✓ **04.06** infotund veebis omavalitsuste rollist ja vastutusest valimiseelses kommunikatsioonis

Lust(i)likud faktid kommunikatsiooniaastast

- ✘ **Kommunikatsioonivaldkonnas ei piisa ühest ametinimetusest.** Siseringis oleme kord võlurid ja sõnameistrid, kriisitaltsutajad ja tähenduste loojad. Ja üsna sageli Hunt Kriimsilmad ning rööprähkledjad ühes isikus.
- ✘ **Viljandi vald tõestas, et hea idee kõnnib ise uudisesse.** „Kaunis kodu“ konkursist innustust saanud

- ✘ välikäimla konkurss (auhinnaks 100 rulli paberit) ületas riigimeedia uudiskünnise.
- ✘ **Liidu esimene uudiskiri ilmus sõbrapäeval.** Sümbolne meeldetuletus, et kommunikatsioon on eelkõige suhete hoidmine järjepidevalt ja soojalt.
- ✘ **Jõulupuude arvamismäng osutus jälgijamagnetiks.** Koostöös omavalitsuste kommunikatsiooniinimestega tehtud mäng kasvatas liidu Facebooki jälgijate arvu ühe kuuga rohkem kui tavapäraselt terve aasta peale kokku.
- ✘ **Omavalitsuste ajalehtede nimedel on oma igihaljad.** Aasta lõpus tegi liit uuringu KOV lehtede kohta. Ajalehe pealkirja lõpus elavad visalt neli sõna: Teataja, Sõnumid, Elu, Uudised. Klassika, mis ei lähe moest.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.8. Rahvusvahelise koostöö valdkond

Põhiteemad

- ✘ Valdkonna ülevaade ja eesmärk
- ✘ Osalus rahvusvahelistes organisatsioonides ja nende juhtorganites
- ✘ Rahvusvaheline koostöö arvudes

Valdkonna ülevaade

Eesti linnade ja valdade liidu (ELVL) välissuhete eesmärgiks on rahvusvaheline koostöö ja sõprussidemete arendamine, omavalitsusametnike nõustamine, kaasamine ning nende teadmiste ja ametioskuste täiendamine.

Eesmärkide saavutamisel tegutseb ELVLi büroo liidu liikmete aktiivsel kaasabil eelkõige kahes valdkonnas:

- osaletakse aktiivselt rahvusvaheliste omavalitsusorganisatsioonide töös;
- arendatakse rahvusvahelist koostööd teiste riikide omavalitsusorganisatsioonidega.

Eesti Linnade ja Valdade Liit osaleb rahvusvahelistes organisatsioonides ja nende juhtorganites:

- Ühinenud Linnad ja Kohalikud Omavalitsused (UCLG);
- Euroopa Nõukogu Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Kongress (CLRAE);
- Euroopa Regioonide Komitee (CoR);
- Euroopa Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Nõukogu (CEMR);
- Euroopa Mereliste Äärealade Ühendus (CPMR) ning
- CPMR Läänemere komisjon (BSC) ja
- CPMR Saarte komisjon (IC);
- Läänemere Riikide Subregionaalne Koostöö (BSSSC);
- Läänemere Linnade Liit (UBC);
- URBACT seirekomitee;
- EL Läänemere Piirkonna Programmi seirekomitee;
- INTERREG BSR rahvuslik seirekomitee;
- INTERREG EUROPE seirekomitee.

Rahvusvahelised koostööprojektid, teabeüritused ELVLi liikmetele, rahvusvahelistes

omavalitsusorganisatsioonides Eesti linnade ja valdade esindatuse korraldamine, Eesti kohaliku omavalitsust puudutava teabe vahendamine välisriikidesse ja liidu liikmete abistamine, samuti sõpruslinnade ja - valdade tegevuse toetamine ja edendamine vastavalt liikmete soovidele ja võimalustele hoidsid meie välissuhetega tegelevaid nõunikke aktiivses tegevuses.

Meie liidu liikmed on saanud suurepärase töökogemuse rahvusvahelisel tasandil, mida nad saavad rakendada oma ametis kodulinnas.

- Narva linnavalitsusest projektide teenistuse juhataja Jackline Holter ja Võru linnavalitsuse arendusjuht Tiina Hallimäe osalesid 7.–10. aprill koolitajatena Albaanias „TAIEX Workshop on the Role of Albanian Municipalities in the EU Integration Process (ID 90775 / 31140)“
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/taix_en
- 11.–12. juunil toimus Pärnu Põhja- ja Baltimaade üleriigiliste omavalitsusliitude välissuhete ja rahvusvahelise koostöö valdkonna ametikaaslaste kohtumine. Seekordse kohtumise teemaks oli „More cooperation on preparedness and security among the Nordic and Baltic associations“ ehk valmisolek julgeoleku küsimustes. Kohtumisel osales ka Põhjamaade Ministrite Nõukogu esindus Eestis, direktor Maria Gratschew. Pärnu linnavalitsuses võõrustasid kolleege linnapea Romek Kosenkranius ja abilinnapea Irina Talviste.
- Euroopa Nõukogu Kohalike ja Piirkondlike Omavalitsuste Kongress (CLRAE) tähistas Strasbourgis 49. plenaaristungil **Euroopa kohaliku omavalitsuse harta 40. aastapäeva**. Eesti ratifitseeris omavalitsuste harta 1994 aastal. [Euroopa kohaliku omavalitsuse harta–Riigi Teataja](#) .

Rahvusvaheline koostöö arvudes

- **13 delegatsiooni on külastanud ELVLi bürood ja meie liikmeid:** Soomest, Rootsist, Norrast, Ühendkuningriigist, Ukrainast, Lätist, Moldovast. Liit on teinud esitlusi ja ettekandeid järgmistel teemadel: Eesti haridusest ja koolivõrgust; KOV IKT osakonna tegvustest omavalitsuste koostööst valdkonnas ja uuest väljakutsetest; avalikest riiklikest andmebaasidest; digitaliseeritud avalikest teenustest; avaandmetest, mida kasutatakse omavalitsuses andmepõhiseks strateegiliseks planeerimiseks ja juhtimiseks; Eesti haldusreformist 2017.
- **Üheksal korral on osaletud rahvusvahelistel konverentsidel, ümarlaua aruteludes või tehtud temaatiline ettekanne koos liikmetega** Tallinnast, Tartust, Lääne-Harjust jm, ning koostööpartneritega KIK-st, kliimaministeeriumist jm: Brasiilias, Soomes, Maltal, Poolas, Leedus, Rakveres, Tartus, USAs.
- **23 Eesti linna ja valda on viinud humanitaarabi Ukrainasse omal algatusel**, neist enamusel on koostöölepingud sõprusvaldade või -linnadega Ukrainas. Ülevaade liidu liikmete tegevusest Ukraina abistamisel on saadetud Riigikogu esimehele **Lauri Hussarile**, seoses tema välisviisidiga ja Riigikogu liikmele **Riina Solmanile** ning välisministeeriumile.

4.10. Elamumajanduse ja planeerimise valdkond

Põhiteemad

- ✦ Varjendite kavandamine ja toetused
- ✦ Tuulikute planeerimine ja selle keerdkäigud
- ✦ Energiamajanduse arengukava ja kortermajade elektriautode laadimistaristu arendamine

Varjendite kavandamine ja toetused Eestis

Eestis pole taasiseseisvumisest alates uusi varjendeid ehitatud. Seetõttu alustatakse varjendite rajamist nullist, mis tähendab, et piisava võrgustiku loomine võtab aastakümneid. Seaduse jõustumisel peavad hoonete omanikud arvestama varjumise kohustustega, mis toob kaasa olulise planeerimis- ja investeerimisvajaduse.

Õiguslikud muudatused annavad KOVidele vastutuse varjendite planeerimise, järelevalve, elluviimise ja kaasrahastuse osas. See on osa kriisivalmiduse poliitika laiendamisest, mis nõuab täiendavaid ressursse, tehnilist kompetentsi ja koostööd riigiga.

Varjend on spetsiaalne ruum või rajatis, mis pakub elanikele kaitset kriisiolukorras, näiteks sõjalise ohu või katastroofi korral. 2025. aasta sügisel Riigikogus vastu võetud hädaolukorra seaduse muudatused sätestavad kohustuse tagada varjumisvõimalused uutes hoonetes, kus liiguvad rahvamassid (nt kaubanduskeskused, koolid, spordirajatised). Olemasolevates hoonetes tuleb varjumisvõimaluste analüüs ja kohandamine teha hiljemalt 2027. aasta septembriks.

Tuulikute planeerimine ja selle keerdkäigud

Praegu on üle Eesti ligikaudu 200 tuulikut ning Kliimaministeeriumi andmetel on 2030. aastaks vaja võimsusest olenevalt veel 200–400 tuulikut. 2025 aasta tuuleparkide kavandamist Eestis on tugevalt mõjutanud mitmetahulised vastuseisud: kohalik vastuseis, ühiskondlik ebakindlus, keskkonna- ja julgeolekumure ning killustatud planeerimisraamistik. Alluvad mured hõlmavad tervisekaitset, keskkonnamõjusid ning sotsiaal-majanduslikke tagajärgi. Selline vastuseis nõuab riiklikku koordineerimist, läbipaistvust, teaduspõhiseid uuringuid ja selgeid regulatsioonilahendusi, et vältida pikemaajalisi takistusi taastuvelektri edendamisel.

Kohalike vastuseis kasvab, kui Eesti plaanib tuuleparkide võimsust laiendada. Põltsamaa vallas esitati mitusada ning Järva vallas üle 1000 allkirja planeeritud tuulepargi vastu. Samuti koguti allkirju Türi ja Põhja-Pärnumaa valdades.

Kuna iga KOV planeerib eraldi, tekib killustatus. Mõnes piirkonnas on kavandatud mitut tuuleparki, mõnes jääb planeerimine katkendlikuks. Kohalikud elanikud ja KOVid rõhutavad vajadust ühtseks riiklikuks planeeringuks, sest praegune killustatus tekitab segadust ja planeeringute ümber keerulist õigusruumi.

Energiamajanduse (ENMAK) arengukava ja kortermajade elektriautode laadimistaristu arendamine

Alates 2025. aastast on ENMAK 2035 (energiamajanduse arengukava) koostamise ja rakendamise protsessis tugevalt rõhutatud koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste vahel. KOVid on olnud alates 2025. aastast aktiivselt ENMAK-protsessis – strateegiavaldkondades, dokumenteerimises, avalikus menetluses ja seiremehhanismides.

Osalesime riiklike strateegiate täiendamisel ja seireprotsessides. Toimus regulaarne aruandlus ENMAK eesmärkide täitmise kohta.

Projekti jooksul kaasati KOVide jaoks olulisi meetmeid ja lisasid, mis toetavad kohalike tegevuste rakendamist.

Lähtuvalt ENMAK 2035 ja kliimaneutraalsuse eesmärkidest on rakendatud uued riiklikud eesmärgid:

- elektrisõidukite osakaalu suurendamine ja laadimisvõrgustiku laiendamine;
- vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni transpordisektoris, luues elektrisõidukite laadimistaristu;
- rajada laadimispunktid, mis suurendavad laadimisvõimekust.

2025. aastal seati eesmärgiks luua täiendav laadimisvõimekus kortermajade juures ja KOV avalikes kohtades. Meede jõudis majasisese kooskõlastusringi ja kooskõlastati ELVLiga. Kavandati laadimistaristu rajamise standardid ja tingimused, mis tagavad võrgu kättesaadavuse ja kasutusmugavuse. Valmistati ette taotlusvoor, mis avatakse 2026. aasta alguses, et kiirendada elektrisõidukite kasutuselevõttu.

Toetuse saajateks on kohalikud omavalitsused (v.a Tallinn ja Tartu). Lisaks KOVidele korteriühistud, mille hallataval kinnistul on vähemalt kümme parkimiskohta (EhS § 651).

Töörühmade osalemine

- ✓ Eluasemepoliitika. Osalesime neljas töötoas, mille eesmärgiks on välja töötada riigipoolsed tegevused ja meetmed eluasemepoliitika väljatöötamiseks, et taskukohased, kättesaadavad ja kvaliteetsed kodud oleksid saadaval igas Eesti paigas
- ✓ EstLink 3 Rehemäe-Aulepa maismaaosa ja Tallinna piirkonna kõrgepingevõrgu tugevdamise riigi eriplaneeringute ja keskkonnamõju strateegiliste hindamiste koostamist nõustav juht- ja töörühm
- ✓ Toetusmeetme „Kohaliku omavalitsuse investeringud jalgratta- või jalgteedesse“ hindamiskomisjoni liikmena osalemine
- ✓ Liiklusohutusprogrammi 2026–2035 väljatöötamise töörühma liige
- ✓ Kliimaministeeriumi poolt koordineeritav maismaatuuleparkide ümarlaud
- ✓ „Rapla maakonnaplaneeringu 2030+“ ja „Pärnu maakonna planeeringu“ maavarade teemaplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamist koordineeriv juhtrühm
- ✓ Tallinna ringraudtee riigi eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamist koordineeriva juhtrühm
- ✓ Transpordi ja liikuvuse arengukava juhtkomisjon
- ✓ Varjendi nõuete töörühm
- ✓ Üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ koostamist koordineeriv juhtrühm

Ruumi, elamumajanduse ja maade valdkonna töörühm

Esimees

Hardi Alliksaar, Tallinna Linnavaraameti juhataja

Liikmed

Kertu Vuks, Tartu Linnavalitsus

Angeelika Pärna, Rakvere linnaarhitekt

Raido Roop, Tallinna linna strateegiadirektor

Reili Tooming, Mustvee valla maakorraldaja

Siim Suursild, Häädemeeste abivallavanem

Alari Kirt, Tapa Vallavolikogu liige

Annika Jõgimaa, Rae valla planeerimis- ja keskkonnaameti juhataja

Mikk Järv, Kanepi vallavanem

Merle Pussak, Kose Vallavolikogu liige

Martin Karro, Tallinna Linnaplaneerimisameti osakonna juhataja

Anna Õuekallas, Rae Vallavolikogu liige

Kristiina Ott-Rätsepp, Harku valla planeerimis ja ehitusosakonna juhataja

Jaanika Saar, Elva Vallavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhataja (asendusliige)

Töörühma koordinaator

Kalle Toomet, ELVLi nõunik

2025. aastal toimus **4 töörühmal koosolekut**.

Lisaks osalesid mitmed töörühmaliikmed erinevatel aruteludel ministeeriumite kokku kutsutud arutelude juures esindamiseks kohalikke omavalitsusi.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.11. Lõimumisvaldkond

Põhiteemad

- ✘ Sihtrühmade kohanemise teekonnakaardi etapid, kitsaskohad KOVi, sisserändaja ja tagasipöörduja vaates ning lahendusettepanekud
- ✘ Partnerluslepingute sõlmimine ja pikendamine
- ✘ KOV partnerite ja võrgustiku regulaarsed kvartaalsed kohtumised erinevates KOVides

Sihtrühmade kohanemise teekonnakaardi etapid, kitsaskohad KOVi, sisserändaja ja tagasipöörduja vaates ning lahendusettepanekud

2025. aastal koondati ELVLi eestvedamisel huvirühmade teenuste protsessid, mille tulemusena valmis kõiki huvirühmi hõlmav sihtrühma teekonnakaart, kus koondati ettepanekud kitsaskohtade lahendamiseks ja uute teenuste arendamiseks.

[ELVL_sihtrühmade_kohanemise_tEEKONNakaardi_etapid_2025.pdf](#)

Uued partnerluslepingud

2025. aastal, pikendati partnerluslepingud Tartu, Rakvere, Tallinna ja Pärnu linnaga ning Saaremaa vallaga. 2024. aasta läbirääkimiste tulemusena sõlmiti partnerluslepingud Haapsalu linnaga (alustas tegevustega 01.12.2024), Jõhvi valla ning Kohtla-Järve linnaga, kelle tegevused algasid 01.01.2025. aastal.

Partnerite ja võrgustiku regulaarsed kohtumised

2025. aastal toimusid lõimumis- ja kohanemisvaldkonna koostöövõrgustiku regulaarsed kvartaalsed kohtumised. Nende eesmärk oli soodustada teadmiste ja parimate praktikate jagamist partnerite ja

võrgustiku liikmete vahel, arutada sihtrühma toetamisel ilmnenud probleemkohti ning ühiselt lahendusi otsida. Kohtumiste käigus toimusid ka teenusdisaini töötoad sihtrühma kohanemise teekonnakaardi etappide kitsaskohtade KOVi, sisserrändaja ja tagasipöörduja vaates, et leida lahendusettepanekud, mida tuleks keskselt riigis muuta.

Lisaks tutvuti külla kutsunud kohalike omavalitsuste töökorraldusega sihtrühma toetamisel.

Kogumik „Eesti eluga kohanemise spikker“

Eestis eluga kohanedes kogevad inimesed “reegleid”, mida justkui kõik teavad, aga kirjas ei ole. Sellise eluolukorra tekkimisel ei pruugi rändetaustaga inimene teada, kuidas kohalike tavade järgi sobivalt käituda, kuigi tal on selleks soov. Need on igapäevaelu tavad, hoiakud ja käitumismustrid, mida meie peame iseenesestmõistetavaks, kuid mida ei ole kusagil ametlikult kirja pandud ega õpetatud. Just seetõttu võivad need reeglid jääda uustulnukale arusaamatuks ja tekitada ebakindlust, segadust või isegi eksitusi olukordades, kus inimene sooviks käituda õigesti ja lugupidavalt.

Kogumiku roll on siin toetav ja ennetav, mis aitab nähtamatud reeglid nähtavaks teha praktiliste näidete kaudu, millised on Eestis levinud käitumistavad ja ootused ning miks need just sellised on. Eesmärk ei ole panna inimest „õigesti käituma“, vaid anda talle teadmised ja kindlustunne, et ta oskaks olukordi paremini mõista, teha teadlikke valikuid ja tunda end Eestis elades turvaliselt ning aktsepteerituna. Nii toetame sujuvamat kohanemist, vähendame arusaamatusi ning aitame kaasa sidusama ja hoolivama ühiskonna kujunemisele.

Lõimumine | Eesti Linnade ja Valdade Liit

Lõimumise valdkonna töörühm

Esimees

Eve East, Toila vallavanem

Töörühma liikmed

Maris Toomel, Jõhvi vallavanem

Mart Kallas, Tallinna Linnavolikogu

Kaisa Üprus-Tali, Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti Rändekeskuse juhataja

Maarja Lehemets-Tihhanov, Harku vallasekretär

Ene Täht, Pärnu abilinnapea

Merle Liivak, Tartu sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja

Kairit Kaaleste, Viru-Nigula valla sotsiaalosakonna juhataja

Toimus **1 töörühma koosolek**.

Võrgustiku kohtumised

- ✓ 06.–07.02. Tallinnas, 22.–23.05.2025 Haapsalus, 25.–26.09 Kohtla-Järvel ja 27.–28.11 Rakveres kvartaalsed võrgustikukohtumised partneritega

- ✓ 20.03. kohanemisteedekondade teenusdisaini töötuba KOV esindajatele
- ✓ 12.–14.03, 17.–18.06, 19.–20.11 lõimumisakadeemia Riias KOV ametnikele ja töötajatele
- ✓ 13.05.2025 Tallinnas koolituspäev „Rändetaustaga klient kohalikule omavalitsusele“
- ✓ 16.10.2025 Tartus koostöös Põhjamaade Ministrite Nõukoguga konverents „Lõimumise võtmetegurid: ligipääs digivahenditele ja taskukohasele eluasemele“

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.12. Töö-, sotsiaal- ja tervise valdkond

Põhiteemad

- ✕ Väljatöötamiskavatsus Eesti tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi integreerimiseks
- ✕ Üldhooldusteenus
- ✕ Erihoolekandeteenus

Aasta kohalik omavalitsus

Laureaat 2024

RAE VALLAVALITSUS

Väljatöötamiskavatsus Eesti tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi integreerimiseks (VTK)

Suurt avalikkuse tähelepanu sai eelnõu, millega soovitakse luua inimesekeskne ja ühtne tervishoiu- ja sotsiaalteenuste korraldamise süsteem koos kaasnevate teenuste ja rahastusmudelitega, mis arvestab senistest pilootprojektidest saadud kogemusi ja teiste riikide parimaid praktikaid. Seni on Sotsiaalministeerium katsetanud erinevates Eesti piirkondades inimesekeskseid tervishoiu- ja sotsiaalteenuste lahendusi ravikindlustuse ja välisabi vahendite toel. Eelnõu saadeti kooskõlastusringile 10.07.2025. ELVL ei pidanud võimalikuks VTKd esitatud kujul kooskõlastada ning jättis selle 1.09.2025 kooskõlastamata. Oleme nõus, et sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond vajab tulevikus terviklikumat ja süsteemsemat lähenemist. Samuti jagame arusaama, et tervisedendus peab olema paremini põimitud esmatasandi tervishoiu, sotsiaalvaldkonna ja haiglatega.

Siinkohal toome välja mõned olulisemad asjaolud, miks ELVL eelnõu ei kooskõlastanud. Väidet, et täiendavaid rahalisi kohustusi KOVidele integreeritud süsteemi rakendamisega ei kaasne, ei toetanud ükski analüüs. Näiteks oli ebaselge, kuidas muutub KOV sotsiaaltöötajate töökoormus seoses vajadusega osaleda rohkematel võrgustikukohtumistel. Hindamata oli VTK tehtavate muudatuste tegelik rahaline mõju KOVile. Samuti ei selgunud VTK põhjal, kas TERVIKute moodustamisele oleks sisuliselt ja majanduslikult tõhusamaid alternatiive võimestada juba olemasolevaid süsteeme või süsteemi osasid. On oluline määratleda, kas TERVIK on juriidiline isik või koostöövõrgustik, kes on selle töötajad, rahastus ning milline on tervisedendaja kindel koht selles struktuuris.

KOVi suur mure on takistused abivajajate riiklikele teenustele jõudmisel nt erihoolekande või tervishoiuteenuste vajajad. Samuti on probleemiks abivajadus, millele sobivaid teenuseid Eestis ei ole. Näiteks psüühikahäirega või intellektipuudega täisealised, kellel on ka sõltuvusprobleemid ja/või hooldusvajadus. Kui neil on kompleksne teenuse vajadus, kas see sihtrühm ka loodava koordineerimise alla kuulub, sest integreeritavate teenuste vaatest on välja jäetud riigi poolt korraldatavad erihoolekande teenused ja abivahendite tagamine, kuigi mõlemal on tihe seos inimese tervisega. Samuti jäi VTKs ka näiteks ebaselgeks, kuidas jagunevad rollid ja vastutus koostöökogu, tervisejuhi ja KOV sotsiaaltöötaja vahel. TERVIK mudel võib jätta lahtiseks, kes tegelikult vastutab teenuse eest, kui inimene teenuste saamisel võib jääda süsteemi vahele lõksu, kas riik või KOV. Milline on tervisejuhtide roll? Kas KOVide sotsiaaltöötajad, rehabilitatsiooni- ja tervishoiuteenuste osutajad mingis osas alluvad tervisejuhile? Kas koostöökogu ja/või tervisejuhtide otsused on KOVidele siduvad? Sotsiaalministeerium saatis oma vastuse ELVLi seisukohtadele ja küsimustele 12.12.2025, mille üle arutelu ja kohtumised jätkuvad 2026. aastal.

Üldhooldusteenus

Hooldekodude hinnad on kerkinud kiiremini kui pensionid ning omavalitsuse lisapanus ei too enam inimestele sama leevendust kui aasta varem. Seetõttu ei saa poliitilist lubadust pidada täidetuks. Hooldekodukoht ei ole keskmise pensioni eest igal pool kättesaadav ja inimese omaosaluse koormus jääb paljudes omavalitsustes jätkuvalt suureks, eriti kallimate hindadega piirkondades.

Erihoolekande teenuste süsteemne rahastamine ja teenuskohtade loomine

Teravalt tõusid esile probleemid seoses ööpäevaringse erihoolekandeteenuse osutamisega kinnises asutuses, mis on riiklik teenus ja kuhu paigutatakse inimene kohtumääruse alusel. Kuna riiklike

Oleme juba aastaid omavalitsustega tõstatanud küsimuse laiemalt, et riik ei taga erihoolkande kättesaadavust ega rahastust, surub kohustusi omavalitsustele (sh üldhoolduse) kaudu. Riikliku teenuse järjekorras on 2200 inimest.

- ✓ 8.01. 2025 „Inimkaubandus – kas jõudnud ka minu koduõuele?
- ✓ 5.03.2025 Ülevaade riiklikust perelepitusteenusest
- ✓ 2.04.2025 Psühholoogiline esmaabi kriisi sattunud inimese toetamisel
- ✓ 7.05.2025 Vägivallast loobumise toetamine
- ✓ 4.06.2025 Varajane märkamine
- ✓ 6.08.2025 Ohvriabi kriisitelefoni Enesetapuriski hindamise abivahendi tutvustus

- ✓ 3.09.2025 Lasteabi ja ohvriabi e-õppe võimalused KOVidele
„Leinatoe võimalused omavalitsustes: teenused, tugigrupid ja KOVide leinatoe küsitluse tulemused“
- ✓ 1.10.2025 Taastav õigus
- ✓ 15.10.2025 Pensionitarkus ja vaimse tervise soovitusel KOVidele
- ✓ 5.11.2025 Laste ja noorte vaimse tervise toetamine – turvaplaani kasutamise juhendamine ja hea tunde kast/Safe box
Abistaja enesehoid
- ✓ 13.11.2025 Heaolutehnoloogia programmi tutvustus
- ✓ 3.12.2025 Traumast taastumist toetav vaimse tervise abi
Lastemaja

Osalemine Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungitel

- ✓ 4.11. ELVL sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 732 SE

2024. aasta töö eest autasustatud sotsiaalvaldkonna töötajad

23. aprillil 2025 toimus Rakvere Teatris sotsiaalvaldkonna aasta oodatuim sündmus – sotsiaalala töötajate tunnustusüritus. Nii tunnistati 2024. aasta parimaks omavalitsuseks sotsiaaltöös Rae Vallavalitsus.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026

4.13. Kultuuri- ja spordivaldkond

Põhiteemad

- ✕ Rahvaraamatukogu seaduse eelnõu

✧ Kultuurijuhtide arenguprogramm

✧ Juturobot

Rahvaraamatukogu seaduse eelnõu

Eesti Raamatu Aastal oli märkimisväärne, et terve aasta vältel toimus päris palju kohtumisi ja arutelusid rahvaraamatukogu seaduse eelnõu teemal. Väga palju tähelepanu pälvis 2025. aasta maiskuus Kultuuriministeeriumi poolt kooskõlastusringile saadetud rahvaraamatukogu seaduse eelnõu, mille Eesti Linnade ja Valdade Liit kooskõlastamata jättis. Olime seisukohal, et esitatud eelnõu sisaldas mitmeid küsitavusi ja raskesti mõistetavaid lahendusi, mis vajasid veel sisulist analüüsi ning täiendavaid arutelusid. Kuna plaanis on üleriigilise raamatukogude andmekogu loomine ja sellega liitumine omavalitsustele kohustuslik, siis eelnõu kooskõlastamise ajal jäi palju küsimusi vastuseta.

Kultuurijuhtide arenguprogramm

Eesti Linnade ja Valdade Liit osales kohaliku omavalitsuse kultuurijuhtide arenguprogrammi käivitamisel ja sisulisel kujundamisel. Liit osales programmi väljatöötamises ning oli esindatud konkursikomisjonis, mille kaudu aitas tagada, et arenguprogramm vastab kohalike omavalitsuste tegelikele vajadustele ning toetab kultuurivaldkonna strateegilist arengut.

Arenguprogrammi viis läbi Eesti Rahvakultuuri Keskus koostöös Kultuuriministeeriumiga ning selle eesmärk on tugevdada kultuurivaldkonna juhtimisvõimekust omavalitsustes. Programmis osalevad kultuurivaldkonna juhid, abivallavanemad, kultuuriametnikud, kultuurinõunikud ja spetsialistid, kelle

pädevusi arendatakse juhtimise, kultuuridevahelise kommunikatsiooni, rahastamise ning kultuuripoliitika kujundamise valdkondades.

Arenguprogrammi vastu on suur huvi ning see jätkub ka 2026. aastal.

Juturobot

2025. aastal pöördus Eesti Linnade ja Valdade Liidu poole Justiits- ja Digiministeeriumi kohtute osakond, kes soovis juturoboti teemal kohtuda. Seal osalesid lisaks ELVLile, raamatukogude juhid ja kultuuriministeeriumi esindaja. Raamatukogud pakuvad elanikele avalikke teenuseid ja ligipääsu internetile, mistõttu oli soov tutvustada juturobotit ja viia ka läbi koolitus. Selleks uuriti raamatukogude vajadusi ja saadeti lühikene küsimustik esmase tagasiside saamiseks. Õigusteavet edastav juturobot on Riigi Teatajas avaldatud ajakohastel seadustel ja üleriigilistel määrustel põhinev vestlusrobot, mille eesmärk on muuta õiguslane teave kättesaadavamaks ning pakkuda esmaseid selgitusi ja juhiseid Sinu õigusküsimuste lahendamiseks. Oluline on rõhutada, et raamatukogu töötajatelt ei eeldata õigusnõu andmist (nad ei tõlgenda seadusi ega soovita, kuidas keegi peaks oma olukorras toimima). Raamatukogutöötajate roll on võimalusel tutvustada juturobotit, selgitada selle kasutusvõimalusi ning vajadusel pakkuda lihtsamat kasutus- ja infootsingualast tuge inimestele, kes õiguslast teavet vajavad. Juturoboti vastused on informatiivsed ega asenda juristi, advokaadi või muu kvalifitseeritud õigusspetsialisti personaalset nõustamist.

Kultuuri ja spordi valdkonna töörühm

Margus Ivask, Elva valla arendusjuht

Kristi Onkel, Viru-Nigula valla kultuurikeskuse direktor

Laur Kaljuvee, Rakvere abilinnapea

Hillar Sein, Tallinna Kultuuri- ja Spordiameti juhataja

Ivar Jurtšenko, Tallinna Kultuuri- ja Spordiameti juhataja asetäitja

Ene Täht, Pärnu abilinnapea

Evelyn Härm, Viljandi Vallavalitsuse kultuurispetsialist

Jüri Käosaar, Harku abivallavanem

Töörühma koordinaator

Kädi Koppe, ELVLi nõunik

KOVide esindamine

Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindaja osaleb Rahvaraamatukogude Nõukogu, Muuseuminõukogu, Muinsuskaitse Nõukogu, Kultuuri Kutsenõukogu ja Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse Nõukogu töös. Lisaks osaletakse erinevate valdkonda puudutavate töörühmade koosolekutel. Samuti osaleb liidu esindaja Kultuuriministeeriumi innovatsiooni ja investeeringutetoetuste komisjoni töös. Toetuste eesmärk on pakkuda rahvaraamatukogudele võimalus teha ajakohaste ja uuenduslike lahenduste loomisega arenguhüppeid.

Võrgustiku kohtumised

- ✓ 5.09 Kohtumine KOV esindajatega raamatukogu seaduse teemal
- ✓ 6.09 Kohtumine KOVidega raamatukogu seaduse teemal
- ✓ 16.09 Kohtumine rahvaraamatukogu seaduse teemal
- ✓ 10.10 Raamatukogude kaasamine juturoboti kasutamise abistamiseks
- ✓ 17.09 Omaavalitsusjuhtide ja raamatukogude kogemuspäev "Raamatukogu - kulu või investeering?!"
Toilas
- ✓ 18.12 kohtumine juturoboti teemal

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 25.01.2026